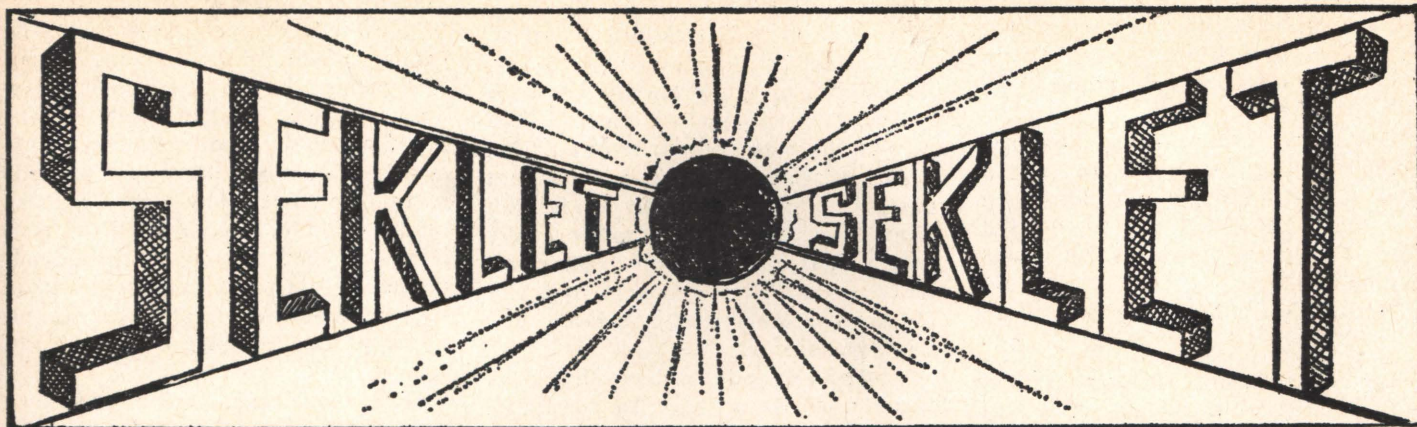

Nr 5 Årgång 18 1971

Lösnummer 2:50 inkl. moms.

Henrik Nilsson

Oljehotet

“Hela Oceanen oljenedsmutsad!”

Skall även de skandinaviska länderna omvandlas till exploateringsområden för den internationella oljeindustrin?

Nedanstående artikel — som fortsätter och avslutas i nästa nummer av SEKLET — skrevs för ett och ett halvt år sedan, under ett par högsommarveckor 1970.

På grund av speciella omständigheter — vari bl. a. ingick planer på en mera inträngande och utförlig behandling av ämnet och insamlandet av material därför — har den sedan dess förblivit liggande opublicerad.

Dessa planer har numera skrinlagts, inte minst därför att

under tiden ett flertal skrifter om oljeproblemet, sedd ur olika aspekter, hunnit utkomma på den svenska bokmarknaden.

*Då själva oljeproblemet dock på intet vis ändrats eller för-
lorat i aktualitet utan endast ytterligare skärpts och ryckt oss
än närmare, så införes den härmed — enligt redaktörens ut-
tryckliga önskan — i sitt ursprungliga och obearbetade skick.
Endast några smärre tillägg och ändringar av sakuppgifter har
gjorts.*

En av de mest skrämmande företeelserna i nutiden är de sedan åtskilliga år tillbaka nästan dagligen återkommande rapporterna om oljeutsläpp — mer eller mindre avsiktliga — och därav orsakade oljeskador, ofta av katastrofformat, som på olika sätt hotar eller hemsöker kusterna i skilda delar av världen.

Detta ständigt uppdykande, påträngande och för varje dag allt mer överskuggande hot mot ett av själva grundelementen i vår livsmiljö har numera nått en sådan omfattning, att vi knappast längre på normalt sätt förmår reagera inför de bistert alarmerande rubriker, som allt oftare stirrar emot oss från de stora tidningsdrakarnas löpsedlar och förstasidor.

En övermättnad har börjat inträda, som vi — medvetet eller omedvetet — söker skydda oss mot genom att så snabbt som möjligt skumma av rubrikerna, för att sedan fördjupa oss i de för vårt personliga välbefinnande mindre obehagliga och samtidigt mera sensationskittlande nyheterna.

Vi föredrar att på strutsmanér sticka huvudet i busken, som om problemet inte angick oss, eller att tills vidare skjuta det ifrån oss — och därmed framför oss — för att överhuvudtaget kunna få en stunds nödortförlig ro och avkoppling.

Och dock utgör dessa upprepade oljeföroreningar av såväl de stora världshaven som nästan alla mindre omfattande men därför inte mindre betydelsefulla vatten en av de allra farligaste och tyngst vägande komponenterna i det väldiga problemkomplex av nedsmutsning, förgiftning och förstörelse av våra oundgängligaste livsbetingelser, som nu drar sin allt tätare slöja kring Moder Jord.

“Hela Oceanen oljenedsmutsad!”

Just i skrivande stund — fredagen den 26 juni 1970 — meddelar en rubrik i de stockholmska morgontidningarna, att ett 2 mil långt oljebälte, i den ena ändan hela 4 kilometer brett, håller på att driva in mot kusten på Västjylland.

DN skriver:

Danska finansutskottet har ett stående belopp på 100.000 kr som kan användas i en katastrofsituation. Men det beloppet är inte tillräckligt stort för att inköpa kemikalier för bekämpning av oljan om den driver in mot kusten. Det är den största oljeleck som hittills har konstaterats i ett danskt farvatten.

I SvD finns dessutom ett tillägg till notisen om det hotande danska oljebältet:

Östra Smålandskusten drabbades på torsdagen av inte mindre än tre oljebälten, som allvarligt hotar fågelliv och turistanter. Värst drabbat är Öland, där ett oljebälte redan drivit i land vid Bläsingebukten norr om Gårdby på östra kusten. Det andra oljebältet har drivit i land vid Oknäs badparadis utanför Mönsterås. Här har man redan kunnat konstatera oljeskador på en hel del sjöfågel. Det tredje olje-

bältet som är 500 m brett och en mil långt befinner sig nu strax utanför södra Öland mellan Ölands södra udde och Södra grund.

Dessa två notiser kan ju lämpligen kompletteras med en tredje, som för exakt tio dagar sedan gick genom världspresen.

Aftonbladets rubrik den 16 juni löd: "RA 2 meddelar: Hela Oceanen oljenedsmutsad."

Notisen i sin helhet därunder upplyser:

NEW YORK (AP) Den norska FN-ambassadören Edvard Hambro mottog på måndagen ett meddelande som hade karaktären av "ett öppet brev" från Thor Heyerdahl och övriga medlemmar på papyrusbåten RA 2, som de f. n. försöker krossa Atlanten med.

I meddelandet, som uppfångades av en radioamatör i Florida och sedan vidarebefordrades till den norska FN-delegationen, hette det att observationer gjorda under färden visar att en sträcka på 2.250 kilometer är förorenad av "flytande shok med asfaltliknande olja".

— Det har varit dagar då det varit omöjligt att fästa blicken på någon del av havsytan utan att få syn på de flytande föroreningarna, uppgav Heyerdahl.

— Det är högst troligt, sade han, att nedsmutsningsområdet sträcker sig över hela Oceanen, från Afrika till det tropiska Amerika.

(Se här även artikeln "Thor Heyerdahl om mötet med oljan", som återfinns på sidan 14 i detta nummer av SEKLET.)

Till detta sista meddelande (som med sitt skakande och olycksbådande innehåll borde i högsta grad uppfattas som ett *mene tekel* för hela den nuvarande mänskliga civilisationen!) kan man knappast undgå att göra den reflexionen: att någonstans måste ju den ur förorenings-synpunkt så ytterst farliga tjockoljan — plus allt flytbart skräp — ta vägen, som i trots mot den internationella oljeskyddskonventionens år 1962 skärpta bestämmelser om oljeutsläpp till havs (som trädde i kraft 1967) allttjämt, och tydligen alltmånga hänsynslöst, vräks ut från fartyg som befraktar världshaven.

(Här torde utan tvivel den både otillättna och — när de befinner sig i världshavens s. k. fria zoner — inom vissa gränser tillåtna renspolningen av oljefartygens lasttankar spela en inte obetydlig roll.)

Till detta kommer också oljan från på olika sätt olycksdrabbade, havererade eller förlistade båtar, som i flera kända och omskrivna fall lett till mycket svåra och ofta oreparerbara skador på kuststräckor och skärgårdar, hamnar och badstränder, fiske och sjöfågel.

Torrey Canyon-katastrofen

Den 18 mars 1967 gick den fullastade amerikansk-liberiska jätteoljetanken *Torrey Canyon* på grund utanför Englands sydvästspets och orsakade därmed världens hittills största oljekatastrof till sjöss.

Alla bärgningsförsök visade sig vara omöjliga. Fartyget bröts av vindar och vågor samt ebb och flod snabbt sönder i flera delar, och efter tio dagar måste vrakresterna sänkas med bombflyg. Under tiden välldes 117.000 ton råolja ut i Engelska kanalen.

Skadorna längs de engelska och franska kusterna — där det engelska grevskapet Cornwall och den franska halvön Bretagne blev mest illa åtgångna — blev av fruktansvärd omfattning. Stränderna översköldes och nersmetades av på sina håll flera decimeter tjocka, klibbade oljelager och luften bemängdes med kvävande och ohyggligt illaluktande oljegaser. Rensningspatruller måste arbeta iförda gasmasker och flera svårartade förgiftningsfall inträffade.

Minst 30.000 sjöfåglar plus mängder av sälar flöt döda eller dödsskadade omkring i oljebältet. Fisket liksom ostronbankarna inom vidsträckt område totalförstördes. Skadorna på det marina djur- och växtlivet mångdubblades för övrigt genom de enorma mängder av kemiska bekämpningsmedel som i panikartad brådska och okunnighet om dess följdverkningar vräktes ut över oljan.

Huvuddelen av oljebältet drev dock ut i Biskayabukten, där det plötsligt försvann över ett djupvattenområde, troligen nersuget och bortfört av okända undervattenströmmar. Vilka skador denna olja så småningom skulle komma att ge upphov till i andra delar av världshaven, kan man endast spekulera över.

De direkta skadorna på det engelska kustområdet har, omräknade i pengar, uppskattats till drygt 20 miljoner kronor och på det franska till cirka 15 miljoner. (De indirekta skadorna — inklusive saneringskostnaderna — till mer än de 10-dubbla beloppen.) Då grundstötningen skedde på internationellt vatten måste de drabbade staterna själva stå för kostnaderna. Tankbåten liksom dess dyrbara last var givetvis försäkrad, och här gjorde de ansvariga försäkringsbolagen mycket kännbara förluster.

De minsta förlusterna gjorde alltså — paradoxalt nog — ägarna till fartyget och lasten. De undkom i stort sett med blotta förskräckelsen.

Oljeauktionen i Alaska

I september månad 1969 hölls i staten Anchorage i Alaska en av världens hittills märkligaste auktioner.

USA:s 49:de delstat lät då till ett 50-tal större och mindre oljebolag i 179 poster auktionera bort utvinningsrättigheterna till en del av de enorma råolje-

fyndigheter — av experter beräknad såsom varande det potentiellt största nu kända oljefältet i världen — som i januari 1968 påträffades i det s. k. Prudhoe Bay-området, något tiotal mil norr om 70:e breddgraden, djupt under det mäktiga yt-lager av snö, is och 300 meter tjock tjäle som täcker denna del av Alaskas arktiska tundreländ; f. ö. ett av norra halvklotets mest vindpinade och köldhärjade områden och tillika en av den nordamerikanska fastlandskontinentens allra yttersta utposter på dess sluttning ner mot Norra ishavet.

Den sammanlagda försäljningssumman uppgick till drygt 4,5 miljarder kronor.

Det bortauktionerade utvinningsområdet omfattar inte mindre än 174.000 hektar, d. v. s. mera än 17 svenska kvadratmil, och beräknas innehålla mellan 1 och 2 miljarder ton råolja. Ett nära två gånger så stort område behålls dock tills vidare av staten, med sikte på framtida och då med säkerhet ännu mera inkomstbringande auktioner.

(Alaskas "dolda" oljereserver uppskattas f. n. till c:a 10 miljarder ton. Därtill kommer oerhörda kvantiteter naturgas; som ju förekommer dels i egna slutna för-rådskamrar djupt under markytan, men också i praktiskt taget alla oljeförande jordlager, varur den utvinnes såsom mycket värdefull biprodukt till råoljan.)

Dansen kring guldkalven . . .

Världens ledande oljemagnater surrade som upphetsade bin kring en honungskaka . . .

Plötsligt fanns det pengar att satsa — nästan hur mycket som helst. Miljoninmutningar blev till närmast löjeväckande petisser i detta gigantiska hasardspel med miljardinsatser.

Men: vad betydde satsningens storlek — för den som hade råd och möjligheter att spela högt — när återbäringen om några år kunde förväntas bli mångdubbelt större . . . Ju väldigare satsning (i förening med fackkunskaper, klokhet och tur), desto större utsikter till än väldigare vinst. Bottenskrapade resurser skulle kunna ge sina ägare oanad makt och rikedom — och ökat internationellt inflytande.

Dansen kring guldkalven trädde med en ysterhet och intensitet, som väl sällan tillförne . . .

Utan tvivel talades också många vackra och högstämde ord om det väldiga materiella "uppsving", som otvivelaktigt måste följa i spåren på detta moderna Klondike — om kommande välstånd, högindustriell utveckling, ökad samfärdsel och ekonomisk politik.

Ja, man får förmoda, att det inte spardes på djärva, behagfulla linjer och lysande, bjärta färger i den sällsynt sköna och praktfulla framtidsavla, som med all säkerhet skisserades upp . . .

Det fattiga och "underutvecklade"

Alaska (USA:s sedan 1959 — då det upptogs i unionen — till ytvidden största delstat; som en gång tillhörde Ryssland, men 1867, under tsar Alexander II:s statsfinansiellt svaga och minst av allt framsynta regering, såldes till det unga expanderande Förenta staterna för det facila priset av 7,2 miljoner dollar, såsom varande mest ett stort stycke "obrukbar vildmark") och dess hårdiga, strävsamma befolkning skulle "befrias" från sin träljänst under en karg och ogästvänlig natur — för att i stället gå en rik och oljegländande framtid till mötes . . . !

Följverkningar . . .

Men . . .

Sannolikt talades med betydligt mindre bokstäver om den ytterligare grumling av världshaven och nedsotning av luftmassorna över jordens kontinenter, som dock — lika ofrånkomligt! — måste bli följden av denna nya upptäckt och inom kort igångsatta utplundring av en av vår världs verkligt stora råvarutillgångar;

vad det kommer att betyda för växtliv, djur och människor på denna åtminstone hittills relativt orörda del av jordytan — sedan det ekologiska systemet slagits sönder och samman och de negativa kedjereaktionerna hunnit återverka på allt levande . . .

Ja, vad det i sista hand kommer att innebära för efterkommande generationer; när en gång det sista oljefatet har pumpats ur jorden, när den sista oljetanken lättat sina ankar utanför Alaskas oljeskvalpande ishavskust, när det sista oljetornet raserats och exploatörerna för alltid dragit sin färde — lämnande bakom sig ett skövlat och ödelagt landskap och en steril och utsugen landsända . . .

Men: vad betyder en frisk och ursprunglig, normalt fungerande natur, och sunda, ofördärvade människor mot — pengar och olja . . . ?

(Vad betyder det om Amerikas stolta nationalsymbol — den av förgiftningar nu nästan helt utrotade *vithövdade havsörnen*, som har sina allra sista boplatser just i Alaska — för alltid försvinner från de levande fågelarternas antal på jorden:

bara vi ännu en tid får tillfredsställa våra kortsiktiga vinstintressen . . . ?)

"Norrmännen blir rikast i världen!"

Norge går i dessa dagar i ett enda stort glädjerus . . .

I den norska delen av Nordsjöns kontinentalsockel — inom ett område som kallas Ekofisk — har nyligen stora petroleumfyndigheter påträffats.

Den första upptäckten gjordes den 25 oktober 1969 av ett oljeletarlag från det internationella oljekonsortiet Phillips Petroleum Company — en sammanslutning av några av världens största oljebolag — som på uppdrag av den norska regeringen sedan flera år borrar efter olja och naturgas i Nordsjön.

Den dagen — eller rättare natten, eftersom fyndet lär ha gjorts vid 3-tiden på morgonen — hittades det första borrhålet, som innehöll oljehaltig jord och vätska.

Därmed utbröt den stora oljehysterin i Norge.

Även — och kanske inte minst — de svenska tidningarna har den senaste tiden överflödat av jublande rubriker:

"Oljerusch i Nordsjön."

"Yra i Norge: Olja och gas för miljarder!"

"Norrmännen blir rikast i världen!"

(En tid efter det denna artikel färdigskrivits har pressen kunnat rapportera om ytterligare oljefynd, i mer eller mindre nära anslutning till Ekofisk-fältet, bl. a. i den angränsande engelska delen av kontinentalsockeln. En del uppgifter gör till och med gällande, att de engelska fyndigheterna är ännu mera omfattande än de norska.)

Om fyndigheterna håller vad de för närvarande ser ut att lova, så innebär det att oljefältet Ekofisk kommer att kunna ge minst 1 miljard ton råolja, plus oberäknade mängder naturgas.

Utvinningen därav beräknas komma att tillföra Norge inkomster — i form av koncessionsavgifter från de utländska oljebolagen m.m. — på mellan 0,5 till 1 miljard kronor om året, under åtminstone 40 år framåt.

Norge står därmed inför en historisk vändpunkt, som kommer att medföra djuptgående ekonomiska, politiska, sociala och kulturella omdaningar.

En storhetstid utan like i Nordens historia är på väg . . . !

Allt enligt de entusiastiska tidningsrapportörerna.

Men . . .

Ännu har jag inte sett en enda svensk tidning ställa frågan:

Vilka negativa följdverkningar av olika slag och på olika plan kommer utvinandet av denna olja och naturgas att medföra — för Norge? — för Sverige? — för Europa? — för världen i övrigt . . . ?

I dag röd . . .

Med sin långsträckt, skärgårdsrika kust och dess på sina håll särpräglade blandning av vild fjällvärld och däri djupt inskurna fjordar med grönskande, vittförgrenade dalsänkor är Norge otvivelaktigt ett av jordens naturskönaste länder.

Tack vare landets befolkningsgleshet — i förening med de starkt skiftande landformerna och den ofta mycket svårforcerade terrängen — har Norge ända in i våra dagar lyckats bevara mera av ursprunglig, levande natur och vidsträckt, sammanhängande vildmarksområden än något annat västeuropeiskt land. Av samma orsaker har Norges rikedomar på råvarutillgångar (malmer, skog, vatten-

kraft) förblivit relativt litet exploaterade.

(Detta torde gälla — om man nu också bortser från fisket utanför kusterna — med möjligt undantag för den mer än 30 procentligt utbyggda vattenkraften. Norge levererar ju som bekant en hel del elström, bl. a. till Stockholm.)

Man har därför i denna den hejdlösa naturförskingringens men också naturväckelsens tid all anledning att förmoda, att Norges naturtillgångar inom en nära framtid kommer att öka mångfaldigt i värde; ja, att bli djupt nödvändiga och oskattbara oaser och andningshål i en värld som alltmer täpps till av inte minst oljeavgaser och oljespill, och som nu i till synes allt snabbare och obevekligare takt rullar hän mot den sista och slutgiltiga branten till ekologiskt sammanbrott och biologisk ruin.

Det kan därför heller inte på något sätt anses såsom orealistiskt — eller som enbart ett utslag av önsketänkande — att våga tro, att det är på det naturskyddande och naturvårdande planet som Norges verkliga framtid och betydelse för morgondagens människor kommer att ligga. (Man frestas t. o. m. att ta till sådana omoderna och högtidliga ord som: historiska mission.)

Däremot torde det vara i högsta grad orealistiskt (ja, direkt ovederhäftigt och i grund förljuget; därför att man då bagatelliserar, eller avskikligt bortser ifrån, de ödesdigra konsekvenser som inte minst den moderna teknologin och dess tvillingbror den industriella revolutionen — som ju bägge suger sin näring ur den allt våldsamare utplundringen av jordens naturrikedomar — redan medfört för praktiskt taget allt högre organiserat liv på vårt klot, inklusive människan) att påstå, att Norge skall kunna bevara sin oersättliga natur, med alla dess värden och tillgångar, jungfruligt ren och obe-smittad — och *samtidigt* göras till exploateringsobjekt och tummelplats för våra dagars ekonomiska och politiska maktsträvar (och maktmissbrukare), med deras blinda och, ju mer tillmötesgångna de blir, allt mera högröstade och hämningslösa krav på ännu mera uppträdd urbanisering, teknokrativering, kemikalisering och — oupphörligt ökad industriexpansion.

Det gamla ordspråket att man omöjligt kan både äta kakan och ha den kvar äger här verkligen sin fulla tillämpning.

Att av snävt tidsbegränsade och kortsiktiga nationalekonomiska skäl låta tillspilloge och föröda, eller åtminstone väsentligt beskära och inskränka, Norges ännu relativt friska och oförstörda naturtillgångar kan (än mer i dagen läge) inte betraktas såsom annat än ett brott — riktande sig mot inte bara det norska folket utan mot alla folk på vår jord och deras för varje dag allt mer krympande möjligheter att kunna överleva en eventuell kommande (eller: vid

horisonten allt tydligare skymtande) världskatastrof...

Ja, på längre sikt riktande sig mot själva skapelsen — mot hela den rika och sällsamma värld av rörligt eller rotfast liv som tillsammans med människan har sin hemvist på denna planet, och som därmed också är underkastade samma biologiska lagar och livsvillkor som hon.

(Ur etisk synpunkt måste ju varje levande väsen — i och med att det existerar — tillerkännas samma obestridda rätt till sitt liv, att uppleva sin speciella form av livsglädje, att utvecklas enligt sina artegna förutsättningar, som den människan för sin egen del gör anspråk på.)

I morgon — död!

Inför den nu förestående stora olje-exploateringen i Norge, med alla de följdindustrier av olika slag och deras återverkningar inom olika områden, som kommer att uppträda i dess släptåg, borde det finnas all anledning för de styrande och bestämmande — *medan tid för besinning och utrymme för handling ännu finns* — att noggrant se om sitt hus, att betänka sitt ansvar inför omvärlden, och framför allt gentemot de generationer som inom kort skall betala räkningarna för vår generations dödsbo, och att minnas det gamla ordspråket:

I dag röd — i morgon död!

(Tyvärr saknas sällan kon förrän båset är tomt...)

Efteråt kommer dock ingen "eftertankens kränka blekhet" — med allt vad det brukar innebära av ånger, självanklagelser och bitterhet — att kunna göra det gjorda ogjort.

Ingen uppvaknandets goda vilja och inga förtvivlans valhänta försök att ställa till rätta kommer då att kunna återskapa ens ett grand av de värden och tillgångar, som för alltid gått förlorade...

Möjligheternas tid — räddningens tid — rinner snabbt undan... Och den kommer med säkerhet inte att låta muta sig — till någon slags förlängning...

I morgon brukar alltför ofta — och alltid lika obönhörligt och ohjälpligt — vara liktydigt med: *för sent!*)

(Se här även artikeln "Ett apropå: Mardalsfossen...", som återfinnes å sidan 14 i det-tata nummer av SEKLET.)

Oljeletning i Skåne

Sedan mera än 20 år pågår ett intensivt letande efter oljefyndigheter i södra Skåne, både under fastlandet och under Östersjöns botten utanför det sydligaste kustområdet. Till lands har provborrhål på upp till 2.000 meter gjorts.

Förekomsten av olja och naturgas under det skånska slättlandet (vars berggrund ju huvudsakligen består av sedimentavlagringar från jordens kambrosi-

lur- och kritperioder; i avrundade tal c:a 450 miljoner respektive 100 miljoner år gamla) har länge ansetts sannolik och numera vuxit till visshet genom de noggranna geofysiska mätningar och omfattande geologiska beräkningar och undersökningsarbeten som under de senaste åren företagits.

Nu har nya och utökade provborrningar aviserats, som till lands skall påbörjas 1971, medan östersjöborrningarna beräknas komma igång 1972. En ny, hypermodern och betydligt effektivare utrustning har anskaffats, med vilken man skall kunna tränga 4.000 meter ner i berggrunden.

Varje borrhål på fastlandet beräknas kosta c:a 3 miljoner kronor, medan havsborrningarna kommer att gå löst på minst 10 miljoner per borrhål. De första borrhålen skall resas inom det område som begränsas av triangeln Malmö—Falsterbo—Ystad, där hittills 600 markägare är vidtalade.

Borrningarna skall utföras i regi av det 1969 bildade svenska halvstatliga Oljepropekterings AB (OPAB), där statens intressen företräds av LKAB och Statens vattenfallsverk, som äger 50 procent av aktierna. Övriga aktieägare är Aga, Asea, Boliden, Gränges, KF, OK, Nynäs och Sydkraft.

Som intressenter för vidare exploatering av eventuella oljefynd har flera utländska oljebolag anmält sig.

Förhoppningarna om en lyckosam utgång av provborrningarna lär ska vara mycket högt uppskruvade. Även här förespeglas (naturligtvis!) inkomster — för oljebolagen, för markägare, för berörda kommuner och, inte att förglömma, för Sveriges statskassa — av multiformat.

Om borrningarna ger positivt resultat — vilket man inom ansvariga kretsar inte tycks hysa några som helst tvivel om — så innebär det, att även Sverige kommer att förvandlas till ett s.k. oljeländ.

En betydande del av Skånes — och därmed världens — värdefullaste jordbruksmark kommer att läggas ned för att bereda plats för alla de olika slag av anläggningar med högmodern teknisk utrustning som krävs för att på bästa sätt kunna tillvarata den dyrbara råvaran.

D. v. s. högproduktiv jord, som redan i alltför stor utsträckning tagits i anspråk för stads- och tätbebyggelser, storindustrier, autostrador och flygfält...

Med vilken rätt...?

Den jäktade, stressade och välfärdsprogrammerade nutidsmänniskans trots allt outsläckliga och — ju otillfredsställadare hon blir — allt intensivare behov att söka sig tillbaka till sitt ursprung;

att hämta andlig och kroppslig vederkvickelse ur en — så långt numera möjligt är — frisk och ofördärvad natur (som hon då, utan ett uns av tvekan, upplever som en oändligt mycket betydelse-

fullare och omistligare tillgång än all olja i världen);

att känna det nära sambandet med naturens eget starka och hemlighetsfulla liv, med träd och örter, med hav och strand, med storm och stiltje;

att då och då fånga en glimt av årstidernas långsamt växlande rytm, av sommarsol och höstregn, av bitande vinterköld och vårlig islossning;

att åter och åter få uppleva den stora, den ofattbara förnyelsen, vaknandets under, vårmorgonens gränslösa glädje — daggriskhet, lövsprickning, markernas växande gröda...

Av allt detta kommer de upptornade oljeanläggningarna i Skåne att ta ytterligare ett stycke ifrån oss...

Flyttfåglarnas rastplatser, våra för varje år allt färre strykande rovfåglars vintervisten och näringsområden under den kalla årstiden, kommer att ytterligare beskåras...

Tills om en eller högst ett par generationer den sista oljan är utvunnen — och det enda som återstår är de oreparerbara skadorna på det landskap som en gång kallades för Sveriges kornbod; som var ett hav av leende natur och frodig grönska, av bokskogar och lövängar, av vildvuxna, blommande ljungedar och bördig myllrik åkermark.

Förstår egentligen den teknikgalna och teknikförblindade nutidsmänniskan — och hennes folkvalda förförare — vart hon är på väg? Vad som nu håller på att hända omkring henne? Vilka värden hon gör sig urarva?

Med vilken rätt förstör vår generation jorden för kommande släktled...?

(Att offentligt våga ge uttryck åt den sedan länge i lönnedom närda förhoppningen, att provborrningarna efter den så intensivt eftertraktade skåneoljan inte måtte infria de högt ställda förväntningarna, skulle säkerligen av många ledande ekonomer och politiker, tekniker och industrimän anses såsom jämförbart med — ungefär — högförräderi...)

Forts i nästa nr

TILLÄGG

Då detta nummer av SEKLET blivit betydligt försenat, så kan vi meddela, att ännu vid mitten av mars månad 1972 — enligt vad OPAB officiellt upplyser — ingen olja har påträffats i Skåne. 5 borrhål har hittills gjorts inom det i artikeln angivna området, en borrning pågår för närvarande och ytterligare ett par påbörjas inom kort.

Borrningarna i östersjöområdet har ännu inte kommit igång. Däremot pågår för fullt oljeborrningar på det gotländska fastlandet.

Enligt vad flera tidningsnotiser under den senaste tiden upplyser om, så förbeträder även Sovjetunionen borrningar efter olja inom vissa områden av Östersjön.

Sett, hört och tänkt från Utsiktstornet

Quo vadis?

Henrik Nilsson

Återkommer i detta nummer av SEKLET med en av sina "stora" artiklar, eller kanske vi bör kalla den för artikelserie, eftersom den på grund av sin längd måste delas upp på minst ett par nummer. Den här gången handlar det om *oljehotet*, ett av vår tids mest brännande och högaktuella problem.

De flesta prenumeranter minns väl ännu hans artikel "Var står vänsteroppositionen i Vindelälvsfrågan?" i nr 2/1969 av SEKLET. Den väckte en del uppmärksamhet och utgavs samma år, med vissa tillägg, i broschyrform. Det finns initierade som påstår, att denna lilla skrift hade en inte obetydlig del i att regeringen i sista stund böjde sig för oppositionen och återkallade sitt beslut att av Sveriges sista älvar även Vindelälven skulle byggas ut och "berikas" med en serie kraftverk. Författaren lät nämligen under senare hälften av mars 1970 — medan stridens vågor gick som högst både i och utanför Riksdagshuset och Kanslihuset och partierna höll gruppmöten på löpande band (regeringens kommuniké om Vindelälvens räddning kom den 1 april) — till olika berörda myndigheter och privatpersoner, bl. a. till samtliga regerings- och riksdagsledamöter, egenhändigt distribuera över 700 exemplar av boken.

Vilken betydelse detta hade för utgången, må dock vara osagt. Ett inslag i striden var det likväl, som nog inte bör glömmas bort den dag som Vindelälvens historia skall skrivas.

(För intresserade kan framhållas att ett antal ex. av boken fortfarande finns kvar på Litteraturförlaget. Den kostar kr. 2:— plus moms. Detta nämnt i förbigående, eftersom krafter nu tycks vara i verksamhet för att få regeringsbeslutet upphävt och därigenom tvinga fram en utbyggnad av älven.)

Den här gången har han dock, som sagt, tagit sig an det vida större och framför allt *globala* problemet mineraloljan, och det dödliga hot som bruket — eller missbruket — av den alltmer visat sig utgöra mot jordens normala livsbetingelser och därmed också i sista hand mot människan.

Det är kanske synd att denna artikelserie inte blir publicerad förrän nu, då Henrik Nilsson, så vitt jag vet, var den första i landet som behandlade detta problem — i *hela dess utsträckning*.

Men förf. har i det fallet varit oefterrättlig. Då jag hösten 1970 läste igenom manuskriptet och önskade publicera det, så ville han inte släppa det ifrån sig, därför att han då hade planer på att göra en större sak av det. Detta blev dock aldrig av. Sedan dess har oljeproblemet vuxit sig allt mäktigare och trängt sig allt hårdare på, och inte så litet har skrivits och talats om det i massmedia.

I nästa nummer av SEKLET fortsätter författaren med att ta upp oljans många olika negativa aspekter, påvisar i en rad avsnitt dess roll som luftförorenare, jordförstörare och vattenförorenare, med ständiga hänvisningar till aktuella händelser och problem. Bl. a. redogör han ingående för riskerna med pipe-lines och superoljetankar.

I det sista avsnittet lägger han fram en helt ny och för många säkerligen överraskande aspekt på oljeproblemet, koncentrerad i den ödesmättade frågan:

Vad betyder rovdriften på världens råoljetillgångar för jordklotets liv, säkerhet — och framtida hälsa?

Han lanserar där teorin om jordklotet såsom "kraftfält och strålningskälla", som (här citerar jag förf.) "ett för våra normala sinnen och begrepp ännu så länge okänt och med våra finaste och känsligaste instrument oåtkomligt och omätbart *eteriskt kraftfält*, som en ständigt energiladdad och kraftflödande *strålningskälla* — uppbyggd och sammanhållen i intim och levande kontakt med de drygt hundralet grundämnen och otaliga atomkombinationer som jordklotet består utav, där varje del står i ett bestämt och väl avvägt förhållande till helheten — av *ofattbar men avgörande betydelse för allt det liv som är bundet till planeten*".

(Här tangerar Henrik Nilsson de teorier om den *eteriska strålningen*, som Viktor Vallberg så ofta och ivrigt förfäktade.)

Vad händer när människan med våldsmeter hämtar upp råoljan ur jordens innandömen och därmed kanske slår sönder eller allvarligt skadar detta kraftfält? Om strålningsintensiteten därigenom minskar? Vilka återverkningar — i närliggande och avlägsen framtid — kommer det att medföra för livet på jorden? Och för människosläktet? Förstår vi egentligen vad det är som vi nu håller på med? Kan vi ens ana vidden av dess verkningar?

Författaren berör dock inte den centrala frågan, nämligen hur det ständigt ökande energibehovet i en överindustrialiserad värld skall kunna tillgodoses på andra sätt än genom en fortsatt avtappning av jordens råoljetillgångar.

Här har han i stället bett att genom mig få framföra och betona, att han i "Oljehotet" sett som sin huvudsakliga uppgift att peka på riskerna och att ställa frågorna — inte att försöka komma med några beskäftiga patentlösningar på ett utomordentligt svårt problem.

I det följande skall jag därför — genom att citera hans egna nedskrivna formuleringar — försöka redogöra för hans s. a. s. privata syn på detta och hithörande problem.

Henrik Nilsson förklarar, att han åtminstone för närvarande inte kan se och heller inte tror på någon annan lösning av problemet, än att människan med det snaraste — om

möjligt omedelbart, för att rädda vad som räddas kan — upphör med sin rovdrift på jordens mineraloljetillgångar (detta gäller även en del andra begränsat förekommande och svåråtkomliga fossila bränslen, t. ex. stenkol) och i stället inriktar all tillgänglig kraft på att finna vägar till utnyttjande av de energitillgångar, som står i samklang med jordytans eget dynamiska och växelverkande liv, och som ju också i stor utsträckning ställs s. a. s. gratis till hennes förfogande.

Här kommer t. ex. *vindkraften* och *den direkta solenergin* in som sannolika framtida kraftkällor; likaså de upptäckter och uppfinningar som den österrikiske naturforskaren *Viktor Schauburger* gjort angående *implosionskraften* och *implosionsmaskinen*, och som vi senast hade ett par artiklar om i nr 2 av SEKLET, innevarande årgång.

Men han betonar också, att han är väl medveten om, att denna omställning under en kanske mycket lång tid skulle ställa mänskligheten inför en katastrofal och — så vitt vi nu kan bedöma — olöslig energi- och försörjningskris.

Här måste man dock fråga sig, om det trots allt inte vore bra mycket förnuftigare att möta denna försörjningskris nu, med allt vad det kommer att innebära av påfrestningar och lidanden för mänskligheten, än att ta den ohyggliga risken att allt högre organiskt liv, inklusive människan själv, går sin — i längst gående fall — fullständiga undergång till mötes.

(Detta om man ser till den sammanlagda miljö- och naturförstörelse som människan nu genom sina många olika aktiviteter på jorden åstadkommer, där den ena skadan oupphörligt adderas till och förstärker den andra; inte enbart som ett resultat av hennes rovdrift på råoljan.)

Henrik Nilsson avvisar också med bestämdhet de nu gängse metoderna för exploatering av *vattenkraft*, med dess naturvidriga vattenregleringar, som ju kan totalt förändra vattenföringen inom väldiga, komplicerade vattensystem och därmed också omdana hela det omkringliggande landskapet.

Dessa i högsta grad råa och onaturliga ingrepp i naturens eget ömtåliga men fint fungerande maskineri — med damningar och sänkningar av sjöar och älvar, torrläggande av naturliga och anläggande av konstgjorda vattenmagasin, sprängande av enorma, ofta milslånga, vattentunnlar genom känsliga vildmarksområden — medför alltid, utan undantag, rubbningar av ekobalansen och därmed svåra och obotliga skador på den omgivande naturen. Skador som sprider sig i allt vidare cirklar — drabbande växtliv, djur, människor ...

Vi märker kanske inte så mycket av dessa skador i dag, eller om tio-tjugo år (även om dimbildningarna i stora delar av landskapen längs de norrländska kraftälvarna för varje år blivit alltmer besvärande), men om tusen år kommer följdverkningarna med all sannolikhet att bli katastrofala.

Henrik Nilsson påpekar i detta sammanhang också, att varje fritt skummande älv med naturliga forsar och vattenfall utgör ett *elektriskt kraftfält* (batteri), av okänd och omätbar betydelse för hela det omgivande landskapet.

Vad händer — på lång sikt — med detta landskap, när vi slår sönder kraftfältet och stjälar kraften...?

Därom vet vi för närvarande ingenting, absolut ingenting!

Men vi tänker, beslutar och handlar, som om vi därvidlag visste allting, som om naturen inte längre hade några förborgade hemligheter för oss, som om vi aldrig behövde befara några återverkningar av allt vårt manipulerande med dess krafter och funktioner.

★

En annan nästan helt förbisedd effekt av vattenregleringarna utgör, enligt författaren, *utrottningen av landskapet*.

Genom vattnets uppsamling och koncentration till regleringsdammarna uppsuges alltmer den naturliga jordfuktigheten i de omkringliggande landskapen. Därmed minskar efterhand avrinningen till älvarna, vilket i sin tur givetvis kommer att påverka elproduktionen. (Det finns mycket som tyder på att så verkligen förhåller sig, inte minst den för varje år stadigt minskade vattenföringen i de norrländska kraftälvarna. Att klimatet här i Norden för varje decennium blir allt torrare är ju också ett sedan länge konstaterat fenomen.)

På detta sätt upphäver naturen själv de avsedda effekterna av våra åtgärder.

Detta i förening med skogsbolagens vanskliga utdikningar och torrläggningar av myrar och träskmarker minskar samtidigt *grundvattenbeståndet* — och därmed kan i en mer eller mindre avlägsen framtid även *uttorkningshotet* komma att bli en skrämmande realitet för den skandinaviska halvön.

★

Författaren tar likaledes bestämt avstånd från användandet av en av den moderna teknologins käpphästar, nämligen *kärnkraften* (som det teknokratiska önsketänkandet vill få oss att tro skall kunna för all framtid lösa den mänskliga civilisationens energiproblem), men som i farlighetsgrad och oöverskådliga negativa följdverkningar — koncentrerade i den *ständigt fortskridande radioaktiva nersmittningen av all jordisk materia*, inte minst då grundvattnet och människokroppen, och den totala omöjligheten att i längden kunna ta hand om och oskadliggöra de *ständigt ökande mängderna av radioaktivt atomavfall* — torde överträffa t. o. m. oljan.

Här vill vi gärna hänvisa till den sakliga, klarläggande och faktpäckade artikel som vår medarbetare Erik Wehkaoja skrev i nr 6/1970 av SEKLET: "Radioaktiviteten — det nertystade hotet". Ett par små citat ur denna artikel kan f. ö. här vara på sin plats, för att ge relief åt detta avsnitt:

Det radioaktiva vattnet förändrar egenskaperna i den flod eller sjö där det släpps. Uppvärmningen ändrar vattnets självreningsförmåga, så att i all synnerhet starkt nedsmutsade floder kan bli illaluktande kloakvatten. Grundvattnet förgiftas, likaså de kulturer som vattnas med dylikt vatten, och även människor och djur som dricker av det. Radioaktivt nersmittat vatten kan inte avgiftas.

— — —

Den långsamt stigande radioaktiva strålningen kommer inom överskådlig tid att uppmärksammas i lantbruksprodukter och livsmedel genom närvaron av element i dessa som inte tidigare funnits där. Samtidigt kommer våra svenska "experter" att i press och massmedia tala om riskfrihet, billig elkraft och atomguldåldern...

★

Det är ungefär här, skriver Henrik Nilsson (och i fortsättningen låter jag honom helt och hållet föra ordet, utan kommentarer), när vi hunnit till den punkt i utvecklingen där vi nu befinner oss, som teknologin definitivt tar herraväldet över förnuftet och blir teknokrati, övertar dess auktoritärt styrande och organiserande makt och därmed — genom att förnuftet ställs på undantag och i fortsättningen på sin höjd tillåts tjänstgöra som försvarsadvokat och propagandaminister för teknokratiens äventyrligheter — blir en okontrollerat expansiv och mestadels destruktivt verkande makt i den mänskliga samhällsutvecklingen.

På detta stadium erinrar det teknologiska upproret mot förnuftets ordning och supremati starkt om uppkomsten av en kraftsvulst. En cellgrupp som, trotsande de biologiska lagarna och sin egen funktion under dessa, plötsligt bryter sig ur den organiska helheten och börjar löpa amok; en utveckling som sällan slutar på annat sätt än med hela organismens förstörelse, upplösning och död.

★

Man får heller inte glömma den *estetiska* sidan av problemen med naturförstörelsen.

Skönheten i den arkitektoniska uppbyggnaden hos ett grässtrå, en blomma eller en gammal ek, i örnens flykt, kattens mjuka tassande eller en lärkas drill, i ett fjällandskap, ett vattenfall eller en lummig skogsglänta, står alltid i ett bestämt och oupplösligt förhållande till kraften, friskheten och ändamålsenligheten hos objektet.

Naturens skönhet är en mätare på dess hälsa och livskraft och därmed också på dess betydelse för allt annat liv, inte minst människans eget. Vi kan inte utsätta denna skönhet för överkan eller allvarlig skada utan att också i motsvarande grad skada dess funktioner. Eftersom människan är en integrerande och oskiljbar del av naturen, av skapelsen, av livet såsom helhet och princip, så skadar vi därmed också i första och sista hand oss själva.

De omfattande och djupgående skador som människan redan tillfogat moder Natur genom skogsavverkningar, torrläggningar, monokulturer, vattenregleringar, oljeborrningar och oljeutsläpp, konstgödslingar, biocider, m. m., kommer hon en gång med säkerhet att mycket dyrt få betala.

★

Nutidsmänniskans sangviniska och naivt okritiska tro på *Forskningen* — d. v. s. att vi genom nya geniala uppfinningar och upptäckter och allt mer raffinerade metoder och konstrepp skall kunna s. a. s. "lura" naturen och därigenom smita från följderna av våra våldshandlingar, miss-

grepp och försummelser — vittnar endast om hennes totala brist på verklighetssinne (ytterligare understruket av hennes upblåsta anspråk på att vara "realist") och oförmåga att fatta och förstå de lagar, biologiska och andliga, som bestämmer över såväl hennes eget liv som över utvecklingen i stort.

Naturens lagar är strängt auktoritära — oföränderliga och obevkliga. De varken dagtingar eller kompromissar, låter sig under inga förhållanden tubbas eller överlistas, allra minst bringas till underkastelse genom våld.

Det enda vettiga vi har att göra är att underordna oss dessa lagar, att i största möjliga utsträckning söka leva och handla i överensstämmelse med dem. Därigenom kan vi utvecklas till optimalt sunda, friska och harmoniskt levande och verksamma människor, med förmåga att ta emot och till fullo utnyttja de gåvor som livet i så överflödande mängder och i så rikliga mått strör över oss.

När vi bryter mot lagarna, så måste vi också ta konsekvenserna därav. Och om vi inte tar rättelse av de erfarenheter som detta ger oss, så undergräver vi därmed våra egna livsförutsättningar och förbereder vår alltför tidiga undergång. Varje brott mot naturens lagar drabbar alltid till sist allra mest oss själva.

Även den s. k. forskningen måste givetvis verka inom gränserna för dessa lagar. Dess uppgift är att undersöka, kartlägga, följa upp och fastställa. Om den utnyttjas på fel sätt, t. ex. tvingas göra drängtjänst åt vissa ekonomiska, politiska och ideologiska intressen, som uteslutande har sin grund i människors egoistiska och ovisa önskedrömmar, så kommer den förr eller senare att verka som en bumerang mot sina uppdragsgivare.

Forskningen i sig självt är naturligtvis inte något speciellt ont eller gott begrepp. Dess betydelse för människorna beror helt och hållet på vad för slags krafter den tjänar, eller rättare sagt, på hur de människor är beskaffade som står bakom eller är verksamma genom den.

★

Även om man absolut inte kan bestrida intelligensen, organisationsförmågan och den demagogiska våltaligheten hos de ledare som i dag bär ansvaret för den mänskliga civilisationens allt starkare slagsida, urartning och självförbränning, så är det dock uppenbart att de i stort sett saknar de egenskaper som brukar innefattas i det gamla hebreiska begreppet *vishet*, och som nu mera än någonsin skulle behövas för att vända utvecklingen på rätt köl igen; nämligen andlig kunskap, inre skådande (intuition) och ödmjukhet inför livet och alla dess outgrundliga manifestationer.

Egenskaper som ingenting har att göra med samhällsställning eller klassstillhörighet, praktisk duglighet eller akademiska meriter, och som allra minst torde värderas eller höra hemma inom det hårda person- och partipolitiska marktspelet.

Visheten — som också skulle kunna definieras såsom den gudomliga insikten och ledningen i en människas liv — utgör själva grunden och förutsättningen för utvecklandet av all högre mänsklig kultur. Utan den är överhuvudtaget ingen bestående samhällsutveckling möjlig.

Där visheten saknas — eller inte längre får bestämma riktningen och ange takten — leder även det skarpaste intellekt ofta inte till annat än destruktiva handlingar och beslut; till barbari, samhällsupplösning och kulturdöd.

★

Vi har alla — mer eller mindre — en benägenhet att handla, och att bedöma vårt handlande, ur alltför snävt och kortsiktigt tidsperspektiv. Även mot bättre vetande konstruerar vi fram allehanda motiv och förklaringar (eller bortförklaringar) — om än aldrig så genomskinliga och förljugna — för att rättfärdiga vårt handlande. Vi låter alltför ofta begäret efter den tillfälliga vinsten med dess tillfälliga fördelar tysta ner det sunda förnuftets och den naturliga instinkternas varnande viskningar.

Trots våra barnsligt skrytsamma och högröstade anspråk på att vara s. k. moderna kulturmänniskor — upplysta och bildade, tidsmedvetna och fördomsfria, m. m. — så handlar vi ofta på ett sätt, som absolut inte har någonting med sann och äkta kultur att göra. D. v. s. primitivt och enfaldigt, halstarrigt och oärligt, till förfång för inte minst oss själva. Genom att ständigt försöka lägga dimridåer kring våra handlingar avslöjar vi endast ytterligare vår brist på mognad och självständighet.

Detta gäller även vårt handlande i stort. De makthavare som i dag bär ansvaret för den oupphörligt och i allt hastigare takt fortskridande nedbrytningen och förstörelsen av vår livsmiljö och av våra oundgängligaste livsbetingelser — under ständiga förespeglningar om ökat välbefinnande, om framsteg och utveckling — kan sannerligen inte göra anspråk på att äga vare sig *visdom* eller *kultur*.

★

De forntidsfolk, som för mera än 4.000 år sedan bebodde de bördiga Eufrat- och Tigrisdalarna i det gamla Babylonien, kunde knappast ana att deras försök att omgestalta naturen efter sina önskemål — som bl. a. tog sig uttryck i väldiga, komplicerade konstbevattningsystem — skulle leda till en av historiens mest omfattande jordförstörelser.

Där en av världens äldsta kända och konstnärligt mest högstående kulturer en gång blomstrade — i hägnen av enormt bördiga jordar, som gav två rikliga veteskördar om året, och vars avkastningar försörjde 100.000-tals människor — möter i dag besökaren knappast annat än mil efter mil av torra, sönderbrända, saltförgiftade jordar och gnistrande vita saltöknar, där på sina håll inte längre ett grässtrå växer.

I dag vet vi — inte minst genom mängder av liknande bittra erfarenheter — oändligt mycket mera om naturens lagar och villkor och om jordytans begränsning än vad de gamla akkaderna och sumererna visste. I dag äger vi teoretisk och praktisk kunskap nog för att inte behöva upprepa misstagen.

Trots detta fortsätter människan med sin hänsynslösa rovdrift på jordens naturtillgångar — men nu i en såväl kvantitativt och kvalitativt oerhört mycket större skala och i ett oupphörligt accelererande tempo. Under teknikernas, ekonomers och politikernas eviga mässande om ytterligare utveckling och mera välfärd ödelägger vi undan för undan just de förutsättningar, som utgör själva

grundvalen för vår tillvaro som människor och förbereder därmed det sammanbrott som — om ingen häpnadsväckande omsvängning i sista stund sker — obönhörligt och oundvikligt *måste* komma.

★

I sanning: den slags välfärd som de s. k. i-länderna i dag påstår sig arbeta för och på alla sätt söker utbreda — inte minst till u-länderna, under sken av tekniskt och ekonomiskt bistånd, som dock har den lilla haken att den i regel också innefattar ekonomisk utsugning och ödeläggelse av även deras naturtillgångar — är ingenting annat än en välfärd till döds. Som att bevittna en övergödd och ovetande stuts sista vandring till slakthuset.

Vi behöver endast för ett ögonblick tänka på hur det gått med medelhavsländernas en gång ändlösa barr- och lövskogar, eller på vad som under det sista århundradet skett med Nordamerikas prärier, eller på vad som nu håller på att hända med Afrikas för inte länge sedan jungfruligt orörda natur, för att inse att vi nu nått ganska nära den kritiska *gränsen*.

Om vi till detta också lägger den i allt världsammare takt fortgående nedsmutsningen och kemikaliseringen av jord, vatten och luft, utfiskandet av världshaven, grundvattenförstörelsen, vätebombshotet och befolkningsexplosionen, m. m., så borde det stå klart för var och en att nedräkningen nu hunnit så långt, att ingen återvändo snart längre är möjlig.

I Sverige håller vi nu på att ödelägga resterna av den oersättliga naturen, som våra förfäder under årtusenden ansett såsom sin mest oförytterliga egendom, som en evig och självklart omistlig tillgång — att forma sina liv efter, att med svett och möda hämta sin bärgning ur, att värda och älska, att förvalta och bevara — och vars mångfaldiga rikedomar ännu närmast föregående generationer ägde möjligheter att glädjas åt och att *njuta av*.

De sista stora älvarna har byggts ut och förvandlats till elkraftproducenter. Under 60-talet fullbordades sannolikt svensk faunas största katastrof i modern tid: utrotandet av vargen. Längs kusterna landet runt förberedes byggandet av en serie kärnkraftverk.

Som ett värdigt och magnifikt monument över människors dårskap och förräderi mot sin egen livsmiljö — ja, överhuvudtaget mot allt som har någon betydelse för hennes tillvaro såsom *människa* — håller nu murarna till Brofjordens oljeraffinaderi på att resas i den allra skönaste och mest oförstörda delen av den bohusländska kusten.

★

Det talas ofta och med emfas från s. k. ansvarigt håll om vilka betydande vinster som t. ex. byggandet av det eller det kärnkraftverket, eller genomförandet av något annat storstilat tekniskt och ekonomiskt projekt, kommer att medföra för i första hand det egna landet och dess (därigenom) lyckliggjorda invånare.

Underförstått alltså: att inte genomföra projektet vore lika med en ren förlust, som att vägra ta emot en gåva eller kasta sina pengar i sjön, att motarbeta det ett närmast brottsligt förfarande, eller i varje fall urbota dunt.

Den som inte inser den ekonomiska utvecklingens och den samhälleliga välfärdens enorma betydelse är att betrakta såsom en mer eller mindre asocial individ, som en reaktionär bakåtsträvar och samhällsfiende.

Man bollar med begrepp som bruttonationalinkomst, samhällsekonomi, industrialiseringsprocess, etc., vars avkastningar givetvis också skall komma varje enskild medborgare till godo, inte minst i form av höjd levnadsstandard. (Sedan den egna företagsvinsten avräknats.)

Med de fagrade löften och förespeglningar lockas naivt blåögda och materialistiskt sinnade och indoktrinerade politiker — som fått nyttotänkandets lilla djävul och en talande tunga i faddergåva i stället för vishet — till att på alla sätt understödja projekten. (Ty vem vill väl bli utpekad såsom varande reaktionär eller samhällssabotör?)

Summor om 100 miljoner eller en miljard låter onekligen imponerande, rent siffermässigt. (Ja, vad mycket gott kommer inte att kunna utträttas med de pengarna!)

Men — strängt taget: rör det sig inte här om pengar som redan finns, fastän för tillfället i omlopp i andra delar av världen? Som för en liten tid skall samlas ihop och koncentreras på några få händer — för att snart åter vara förbrukade, förskingrade och spridda för alla vindar?

Och — när allt kommer omkring: är egentligen dessa summor, och de värden de påstås representera, något annat än chimärer, drömskapelser och gyckelbilder — åtminstone sedda ur den enskilda människans synvinkel? Snabbt förbrukade och förrunna tillgångar, som har mycket litet eller ingenting med livets verkliga värden eller med hennes egna personliga upplevelser och utveckling att göra.

Men den förstörelse av våra oundgängliga livsnödvändigheter — jord, vatten, luft och livsmedel — som dessa storartade och "ekonomiskt lönsamma" projekt alltså oftast ger upphov till, är inga chimärer, inga ondskefulla drömbilder, inga fantastiska science fiction-skapelser. De utgör en grym och ofrånkomlig verklighet, en handfast pressande vardagsrealitet, som var och en av oss upplever mitt i nuet.

★

När de tillfälligt inhöstade vinsterna av vår rovdrift på naturen för länge sedan förbytts i sin motsats, när de flesta av våra överdimensionerade tekniska underverk och satsningar visat sig vara ingenting annat än en serie fantastiska bländverk och grova fel-speculationer, inspirerade och iscensatta av den mänskliga egoismens och inbilskhetens bakvända intelligens, när vi upptäckt att den sista fristen löpt ut och att klockan slagit 12 (och att tidsuret inte längre går att vrida tillbaka) — kommer naturförstörelsen att bestå (som ett evigt monument över människors ovishet), kommer jordens ännu en liten tid underbart blomstrande och ofattliga rikedom att vara för alltid reducerad och förkrympt, kommer våra möjligheter till liv och utveckling i en värld med optimala livsbetingelser att vara ohjälpligt snöpta och kasterade...

Till omtälig skada och namnlös sorg för de släkten, som då har tagit över...

De ansvariga för fördölsen torde då för länge sedan ha lämnat detta jordeliv, och

kommer alltså inte att kunna ställas till ansvar inför jordisk domstol.

Men vi kan vara övertygade om, att de inte kommer att postumt hyllas som några mänsklighetens välgörare och lyckobringare, att de med säkerhet inte kommer att räknas till de tidlöst visa män, vars namn står ingraverade med eldskrift i den mänskliga utvecklingens annaler...

Troligare då kommer deras namn att väcka enbart olust, sorgsenhet och förbittring — därför att de frantog sina efterkommande den ursprungligaste och självklaraste av alla mänskliga rättigheter:

att få överta och leva sina liv på en frisk och fullvärdig planet...

★

Så långt Henrik Nilsson — för denna gång.

På grund av utrymmesbrist måste vi tyvärr avbryta här. Detta trots att de bästa avsnitten — de som skulle ha sammanfattat och avrundat framställningen och dessutom svarat på frågan: *vad finns att göra i stället?* — alltså återstår.

På återseende — i nästa nummer!

Harry Blom, Henrik Nilsson

Extrakter av hälsoörter

Örtagubbens örtextrakter innehåller örtens alla verksamma beståndsdelar och är så starkt koncentrerade att endast några droppar är tillräckliga att ta vid varje tillfälle. Droppflaskorna är försedda med uppgift om lämplig dosering.

Det är bekvämare att ta extrakt av örten än att tillaga te.

Angelika	Ljung
Apelsin	Malört
Arnica	Maskros
Björk	Melissa
Blodrot	Mistel
Brännässla	Myrra
Daggkäpa	Ormbunk
Enbär	Pepparmynta
Ginseng	Persilja
Gurka	Ratania
Hagtorn	Rosmarin
Hamamelis	Rättika
Havre	Rödlök
Havstång	Rölleka
Humle	Rönn
Hästhov	Salvia
Johannesört	Taklök
Kamomill	Valeriana
Kalmusrot	Vallörtrot
Karbenneklöver	Vattenklöver
Kastanj	Vide
Klorofyll	Akerfräken
Lakritsrot	

Fl. 50 ml. 6:—

ÖRTAGUBBEN

Luntmakargatan 90 —
113 51 STOCKHOLM
Tel. 31 04 63

“Jag får väl visa...”

(Några tankar med anledning av Henrik Nilssons artikel “Att vara spiritualist”.)

Henrik Nilsson har skrivit en tankeväckande artikel om att vara spiritualist i nr. 4/1971 av SEKLET. Han säger där bl.a. att en människa genom den spiritualistiska kontakten har fått upptäcka nya vägar mot oändligheten. Men det räcker inte bara med att tro, tron måste omsättas i handling.

För många år sedan fick jag hos kyrkoherde Uddin på Adelsö ta del av ett protokoll från en seance. Där kom en olycklig kvinna, som nyligen avlidit. Hon hade tillhört en pingstförsamling och hade väntat sig stor salighet efter döden, men i stället kände hon sig olycklig och vilse. En vid seancen närvarande präst försökte tala henne till rätta. Nej, en präst ville hon rakt inte höra på, hennes partisinne hindrade henne från att få hjälp och gå vidare mot ljuset. Tilläggas bör att en av de närvarande satte sig i förbindelse med den ort, kvinnan uppgav som sin hemvist under jordlivet, man fann att hon bott där och nyligen avlidit.

Martin Luther trodde att många överraskningar skulle möta honom efter döden. Han lär ha sagt ungefär så här: “Många, som jag vänta möta i himmelen finns ej där, andra, som jag ej trott skulle finnas där, träffar jag och allra mest förvånad skulle jag bli, om jag själv kommit in.”

En kvinna med känd medial förmåga berättade följande: “Några vänner övertalade mig att komma med på en jordfästning i ett krematorium. Den avlidna var en ung fru, som tillhört en spiritualistisk förening, där även jag var medlem. Under jordfästningsakten såg jag henne stå bredvid kistan. När den sänktes ned, utstötte hon hjärtskärande skrik och bad sin make om hjälp. Jag hörde hennes rop så länge jag var i kyrkan, men ingen annan hörde tydligen något. Denna vackra kvinna ville ej skiljas från sin jordiska kropp. Hon var mycket erotisk, hade haft stark dragningskraft på männen och blivit orsak till skilsmässa mellan makar. Jag går aldrig mer på en jordfästning”, yttrade min mediala vän.

När jag samtalade med min äldre far om denna händelse sade han: “Det är inte så lätt, som många tror, att skiljas från den jordiska kroppen. Den har varit ens följeslagare ett helt liv. Tänk bara på våra händer, som sysslat med så mångahandling.” — Men det kan vara just de hjälpsamma händerna, som öppnar porten till härlighetens land. En ung flicka låg sjuk och döende. En nitisk söndagsskollärare besökte henne. — Hur ska det gå för dig att möta Herren Jesus, du som aldrig gått i söndagsskolan och har så bristfälliga kunskaper?” — Flickan räckte fram sina arbetsmärkta händer — hon hade skött hem och småsyskon efter moderns död — “jag får väl visa Honom mina händer”.

Dagmar Vallberg-Jonsson

Ny prislista å böcker

är under arbete och väntas vara färdig omkr. 10 juni. Erhålls på begäran från

Luntmakarg. 90, 113 51 STOCKHOLM
113 51 STOCKHOLM
Tel. 31 04 63.

Läkargrupp till skarpt angrepp mot socialstyrelsen. Kräver förutsättningslös utredning om biologiska läkemedel

Skarp kritik mot socialstyrelsen riktar ett 20-tal svenska läkare i en skrivelse till socialminister Sven Aspling.

— Socialstyrelsens tjänstemän, säger man, har en förutfattad och dogmatisk inställning som hindrar åtskilliga forskningsmetoder att utvecklas.

Det är Läkargruppen för antroposofiskt orienterad medicin (LAOM) som nu kräver en förutsättningslös utredning om villkoren för en ökad användning av biologiska läkemedel och en mänskligare omvårdnad av patienterna inom sjukvården.

De här läkarna menar att man måste ta Världshälsoorganisationens larmrapporter om skadliga biverkningar och ett ökande läkemedelsmissbruk på allvar.

I det syftet har läkargruppen under flera år försökt få tillstånd av socialstyrelsens läkemedelsbyrå att i ökad utsträckning ordnara och forska kring användningen av biologiska läkemedel och behandlingsmetoder.

Men socialstyrelsen har sagt nej med hänvisning till gällande lagstiftning.

Nu går man alltså till regeringen för att få hjälp. Så här skriver läkargruppen bl. a. i sin inlägga:

— LAOM:s medlemmar vill ifrågasätta om socialstyrelsens avvisande hållning gentemot avvikande medicinska uppfattningar — men som ändå i många fall är väl etablerade och prövade — är en sådan som tillkommer en statlig myndighet.

Den här läkargruppen har tråkiga erfarenheter av socialstyrelsen.

— Det är uppenbart, skriver man, att socialstyrelsen i viss mening har en förhandsinställning, som utesluter åtskilliga forskningsmetoder från möjligheten att utvecklas.

En läkare i Sverige, som önskar bedriva forskning inom medicinska områden som inte accepteras av socialstyrelsen möter en rad svårigheter.

I Sverige har sedan lång tid den medicinska utvecklingen gått efter en speciell linje och därigenom fått en ensidig och i viss mening dogmatisk karaktär.

Synpunkter på läkekonst och läkemetoder som inte faller inom den gängse ramen för sjukvård och medicin har i vårt land kommit att betecknas som mindre vetenskapliga, suspekta eller rent av bedrägliga.

— Dessa förhållanden har accentuerats och skärpts genom att de tjänstemän som för närvarande har anställning på socialstyrelsen utan undantag synes företräda den nyss som ensidig och dogmatisk betecknade hållningen.

— Vi vill därför allvarligt ifrågasätta, skriver läkargruppen, om de med denna inställning ens företräder vad regering och riksdag har avsett med gällande lagstiftning.

Vad som skiljer kvacksalvaren och den utbildade läkaren är den senares allmänmedicinska utbildning och hans möjligheter att ställa diagnos och överblicka sjukdomsbilden samt att handla ur en totalbild av människan/patienten.

— Svensk sjukvård har i dag stora problem att brottas med. I detta läge framstår det som synnerligen angeläget att vårt land söker finna helt nya vägar för att lösa de stigande sjukvårdsproblemen.

Läkemedelsmissbruket och rapporterna om skadliga biverkningar inger farhågor, menar läkargruppen.

I bl. a. Medicinalväsendets författningssamling 1972:7 utsägs klart att några av våra vanligaste läkemedel har omfattande biverkningar i form av beroendeframkallande och då i så hög grad att de "bedöms som en fara såväl för den enskilde som för folkhälsan i världen".

— Men, skriver läkarna, då skall man komma ihåg att en stor del av dessa preparat är registrerade som farmaceutiska specialiteter i Sverige och att ordinationen av dem alltså uppfyller de krav socialstyrelsen anser ingå i begreppen "vetenskap och beprövad erfarenhet".

— Mot denna bakgrund, säger man framstår behovet av terapeutiska alternativ vid behandling av dessa sjukdomar som synnerligen betydelsefullt. Det är uppenbart att socialstyrelsens kriterier visat sig otillräckliga när det gäller möjligheterna att avslöja biverkningarna av den hittillsvarande användningen av psykotropa ämnen och anti-biotika t. ex.

— När det gäller biologiska preparat har socialstyrelsen sagt nej. De är verkningslösa.

Läkargruppen är kritisk mot den bedömningen:

— Det har visserligen visat sig svårt att påvisa värdet av de biologiska preparaten med vanliga farmakologiska metoder — samtidigt som positiva effekter av preparaten har kunnat iaktas av de läkare som använt dem i den praktiska sjukvården.

— Det framstår som en avgörande fråga, skriver LAOM-läkarna, huruvida bedömningen av läkemetoder uteslutande skall ske efter de resultat som framkommer med hjälp av en speciell forskningsmetod eller om man även skall fästa avseende vid de något svårdefinierade erfarenheter som uppnåtts av både patient och läkare när det gällt behandling av en sjukdom.

Hos de flesta läkare finner man uppfattningen att de flesta organismer har en inneboende förmåga till självläkning. Denna förmåga vill den biologiskt inriktade läkaren med olika medel stärka och styra allt efter patientens sjukdom och konstitution.

Så får medicinen utöver en komplettering av den konventionella diagnostiken och terapin ett starkt inslag av konstitutionsbehandling och långsiktig preventiv medicinering.

Undersökningar har visat att icke-konventionella medel används av mer än 75 procent av läkarkåren på kontinenten.

Men i Sverige hindras alltså intresserade läkare att gå utanför de gängse behandlingsmetoderna.

— Detta måste betecknas som ett missförhållande vad gäller den vetenskapliga friheten och patienternas möjligheter att inom vårt land kunna välja den läkemetod som de har det största förtroendet för, säger läkargruppens ordförande Matts Beling, Ekerö.

Därför hemställer gruppen hos regeringen:

● att beslut fattas om en förutsättningslös utredning rörande villkoren för biolo-

Ur den stora lyriken . . .

TILL DE FOLKHEMSKE

Av hänsyn till de estetiska kraven
(som också är ändamålsenlighetens)
har arkitekterna gjort molnen fyrkantiga.
Över de öde skogarna sträcker sig alltså förstaden.
Högt över åsarna radar sig molnkuberna
speglade djupt i den intet anande skogssjön
mäktiga filer av tomhetsfönster
understrukna av solnedgångens vackert röda neon.
Där leker i pietetsfullt skonade cumulushögar hygieniska barn
(aldrig berörda av människohänder)
medan i rotationsparasoller omkring dem
strängt avlönade kommunalbarnjungfrur svävar.
Varje dag blir det kväll och könlösa vitaminarbetare
kommer i årsklasser avtalsvis svävande hem
till sitt privatliv, Svea, hormonernas drottning
noga vaktad av förtroendeingivande utkastare.

Och det blir natt och tyst. Bara sophelikoptern
surrar i sakta mak från port till port
förd av en framtida utstött, en anarkist och poet
livdömd att bortskaffa allt fantasisnusk.
Det liknar på avstånd en jättelik svärmarfjäril
brummande framför morgonens klase av skär kaprifol
högt, o högt över härliga frisksportarskogar
där aldrig mer någon luffare någonsin luffar.

Gunnar Ekelöf

(Ur NON SERVIAM, 1945)

giska läkemetoder i vårt land med målsättningen att uppnå mänskligare omvårdnad av patienterna inom svensk sjukvård,

● att vidta åtgärder som underlättar för svenska läkare att studera och även i vårt land praktisera sjukvård som bedrivs av medicinska skolor, som sedan länge finns representerade på kontinenten men som ännu inte införts i Sverige,

● att vidta åtgärder som värnar om de biologiska skolor som redan etablerat sig i Sverige, t. ex. hälsörörelsen och antroposofisk medicin,

● att LAOM:s medlemmar medges licens för användning av preparat tillverkade enligt antroposofisk farmakologisk metod,

● att tills vidare medge att nyssnämnda medicin får tillverkas här i landet och försäljas till patienter som erhållit recept från LAOM:s medlemmar utan att vara registrerade,

● att åtgärder vidtas så att den offentliga sjukvården på ett aktivare sätt kan tillgodogöra sig det erfarenhetsmaterial i fråga om mänsklig omvårdnad av patienter, som uppnåtts av kristna och ideella rörelser som S:t Lukasstiftelsen, Lewi Pethrus stiftelse, S:t Stefansstiftelsen, Broderskapsrörelsen, Ericastiftelsen och Länkrörelsen.

LITTERATURFÖRLAGET

och

ÖRTAGUBBEN

har samma adress:

Luntmakargatan 90 —
113 51 STOCKHOLM

Telefoner: 08/31 04 63 — 32 26 60

Order över 70 kr exp. portofritt.

Prisändring

I alla priser å böcker är nu moms
inräknat.

Bortom här och nu

Larsons förlag fortsätter att översätta och ge ut intressanta böcker om parapsykologi. I Marginalserien har man nu kommit till nr 3 som är "Bortom här och nu" av R. De Witt Miller ("Stranger than Life", övers. Roland Adlerberth, ca 24:50).

Om De Witt Miller finns det inte så mycket att säga. Jag har inte hört talas om honom tidigare, vet bara att han enligt egen uppgift varit verksam som parapsykolog i 25 år och att han givit ut ett antal böcker i ämnet. Enligt baksidestexten är dock "Bortom här och nu" en amerikansk klassiker i ämnet av delvis ny typ, men mer om detta senare.

Grovt uttryckt kan man säga att bokens 224 sidor har disponerats på följande tre områden: allmän parapsykologi, UFO:s, döden. Den skiljer sig i stort sett inte mycket från den allt vanligare populärvetenskapliga parapsykologiska litteraturen (som väl fortfarande får anses ha sitt berättigande på grund av sin informerande och underhållande karaktär). "Bortom här och nu" innehåller dock en del originella synpunkter och grepp som gör den värd att tas upp, läsas och diskuteras. Den är dessutom skriven på ett habilt sätt.

Det intressanta med Miller och hans bok är att han gör ett försök till syntes av de parapsykologiska erfarenheterna. Han har en teori om "den vidare verkligheten" som han försöker sammanfatta i en "allomfattande världsbild". I kapitlet "Ett vidare tingens liv" kommer han fram till följande slutsats:

— Ett vidare tingens liv är faktiskt verklighet. De fenomen vi diskuterat i detta kapitel är bara olika aspekter på denna verklighet. Den är en vidareutvidgning av vårt liv här och snuddar ständigt vid våra liv. "Tiden" i vår värld är bara en specialform av den fundamentala "tiden" i denna större verklighet. Tankarna fortsätter att existera i detta vidare liv; och där finns en typ av energimateria eller en fas av vår energi/materia som kan styras direkt av tanken.

Miller använder ett naturvetenskapligt betraktelsesätt på de parapsykologiska fenomenen som visar sig mycket fruktbart. Han är inte bara ute efter att beskriva, han diskuterar och analyserar också, och han vill bevisa, för han anser detta vara en mycket viktig uppgift i dagens läge. Detta medför att framställningen blir föredömligt klar. Boken är bra strukturerad och innehåller kursiverade partier med väsentliga uppgifter av typ sammanfattningar. Millers stil är konkret och påtaglig, ibland dock något kategorisk. Dessutom är han noga med semantiken; han förklarar och definierar orden.

Bokens innehåll spänner i stort sett över hela den nuvarande parapsykologiska forskningens område. Miller tar t. ex. upp sådana företeelser som spöken, osynliga världar, materialisationer, flygande tefat, auror, andra kroppar, reinkarnation, helbrägdagelse och en hel del annat.

Ett enkelt och intressant experiment som alla kan göra som vill se auran beskrivs på sidorna 147 och 148:

— Man ställer sig mot en mörk bakgrund,

i svag belysning, och rör vid ena handens fingertoppar med fingertopparna på den andra. Sedan skiljer man händerna åt så att det blir någon centimeters mellanrum mellan fingertopparna. Då ser man ett slags svaga rökstrimlor, som påminner om en gråaktig dimma, mellan fingertopparna. Rör sedan händerna bort från varann, och ni kommer att kunna iakttä hur de där strimorna delar sig och blir till röklika förlängningar av själva fingrarna. (Auran ses bäst "ur ögonvrån".)

Det man saknar i denna bok, och även i många andra böcker som Larsons förlag givit ut, är en innehållsförteckning. En sådan ger genast en mycket bättre överblick av bokens disponering.

"Bortom här och nu" hävdar sig bra i den populärparapsykologiska genren. Millers påtagliga och kategoriska stil har oftast en positiv övertygande funktion, men leder ibland till att sakligheten eftersätts. Så fastslås det t. ex. på sidan 30 att eterkropp och astralkropp är två olika namn på en och samma företeelse.

Som avslutning kan vi låta Miller säga några ord själv:

— Ni läsare som har följt mig på denna forskningsresa genom den vidare verkligheten, är säkert medvetna om att jag egentligen bara har försökt klä gamla, men eviga sanningar i kläder som är mer passande för vår egen tid. Varje människa måste vandra sin egen väg till insikten, men tillgång till sanningen är varje människas oförytterliga rättighet. Därför hoppas och tror jag att var och en av er skall finna något som är värdefullt just för honom eller henne i denna bok.

Hans Strand

Ingeborg Jonsson

SJUNGANDE HAV

INGEBORG JONSSON hör måhända inte till våra mera kända lyriker, men det skulle förvåna mig om hon inte kommer att bli det. Hennes i höstas utkomna diktsamling, "Sjungande hav" (Litteraturförlaget), den tredje i ordningen, markerar ett avgjort framsteg. Från de båda föregående känner man igen den lågmälda och försynta stämman, men uttrycksmedlen har vidgats, orkestreringen blivit rikare, tonen fullödigare.

Fil. dr Alf Ahlberg
DALA-DEMOKRATEN

Hennes diktsamling är buren och genomlyst av sällsynt kraft och skönhet — och på samma gång mildhet — och genomkorsad av ständigt nya, originella och slagkraftiga bilder, som trots sin djärvhets och ymnighet alltid verkar fullt naturliga, självklara och följdriktiga där de står. Kanske är det just samlingens kvalitativa jämnhet som gjort det starkaste intrycket på mig.

Lektörsutlåtande
24:70

LITTERATURFÖRLAGET

Luntmakargatan 90 —
113 51 STOCKHOLM

Skrifter av

RUDOLF STEINER

Frihetens filosofi	23:55
Evolutionen från verklighetens synpunkt	17:65
Lukasevangeliet	40:—
En lantbrukskurs	42:35
Hur uppnår man kunskap om de högre världarna?	23:50
Fyra föredrag om kristendomens väsen	11:20
Den andliga världens tröskel	17:65
De andliga väsendena i himlakroppar och naturriken	32:35
Kosmologi, religion och filosofi	14:80
Människan som samklang av det skapande, formande och gestaltande världsordet	28:25
Människokunskap som grundval för pedagogik och didaktik	35:30
Ur akashaforskningen. Det femte evangeliet	7:65
Tro, kärlek, hopp	10:60
Människans och mänsklighetens andliga ledning	7:65
Om färgernas väsen	14:10
Kristus och den mänskliga själen	14:10
Jaget, Gud i det inre och Gud i den yttre uppenbarelsen	4:70
Jesus eller Kristus	2:95
Djupare hemligheter i matteusevangeliet	5:90
Christian Rosencreutz' mission, dess karaktär och uppgift	8:25
Kristendomen som mystisk verklighet och forntidens mysterier	11:75
Esoteriska betraktelser av karmiska sammanhang, del III	22:50
Teosofi	20:—
Grunddragen av vetenskapen om det fördolda	45:—
Karmas yttringar	35:30
Blod är en mycket egen saft	5:30
Mellan död och ny födelse	4:70
Samvaron med de döda	
Den högre kunskapens grader	7:05
Fader vår — en esoterisk betraktelse	3:50
Uppfostrans konst grundad på förståelse av människans väsen	14:70
Johannesevangeliet	35:50
Antroposofin och den mänskliga gemytet	14:10
Om folkpedagogik	3:50
Tomas' av Aquino filosofi	9:40
Barnets uppföstran	7:05
Filosofi och Antroposofi	6:50
Våra Atlantiska förfäder	3:50
Kristendomen i den nutida mänsklighetens utvecklingsgång	2:35

LITTERATURFÖRLAGET

Luntmakargatan 90 —
113 51 STOCKHOLM

Betraktelser kring två böcker

Livets mening

Energi

Om någon frågar mig — "Vad är livets mening och vad har lidandet för mening?" ... så kan jag inte ge ett entydigt svar, men ett svar med etiska antydningar som i bästa fall orienterar den frågande mot skönjandet av värden, mål och önskningar som underlättar för henne att finna en mening med sitt liv och lidande.

Vad jag kan göra är med andra ord, att frigöra den passiva energin till en aktiv kraft som hjälper fram "viljan till mening". Med energi menar jag den inneboende psykiska och andliga aktivitet som frammanar insikt, åsikter, vilja och önskningar etc. Individens stillastående uppmärksamhet på sig själv i förhållande till "förr — och — nu-situationer" inger känslan av meningslöshet som oftast resulterar i lidande och främlingskap. Den energi som krävs för denna uppmärksamhet måste inriktas på framtidsperspektiv ... med energins hjälp tas det frigörande språnget ut i framtiden.

Vansinne

Lidandet och meningslöshet har alltid funnits. I dag är den mera stegrad och uttalad än tidigare och mer obesvarad ... men ett är säkert nämligen, att det är ett tecken på sjukdom men inte hos individen utan i utvecklingen och samhället!

Utvecklingen med all dess teknokratiska, humanistiska och naturvetenskapliga framsteg har gått förbi den ursprungliga meningen: att hjälpa människorna mot en meningsfullare tillvaro och ett mindre lidande. Vår tids utveckling följer inte individen som människa utan som objekt, maskin och avlopp för "teknokraternas" profit- och experimentlusta.

Det är vansinne att döda naturen utom och inom människan med kapitalistiska statushierarkier och miljögifter! Inte undra på att människorna lider och förlorar meningen med existensen då hon inte tas emot i utvecklingen — — samhället — — som en personlighet med egna önskningar, behov och krav ... utvecklingen är inte bärare av gynnsam jordmån i vilken personligheter kan slå rot.

Gemenskap

— Vad saknar vi i utvecklingen? — Vi saknar trygghet och fördjupade kunskaper om varandra och oss själva, och framförallt saknar vi naturliga gemenskaps-tillfällen mellan alla beteende — och ålderskategorierna. Vi saknar den stimulerande känslan av att uträtta något meningsfullt för oss själva och medmänniskorna genom vårt arbete, som i regel ensidigt går ut på att "stimulera" företagens ekonomiska expansion. Kort och gott: Människorna av i dag lever och verkar på en "total institution" som

kallas staten där medborgaren (internerna) måste följa givna regler, lagar och normer som endast tjänar institutionens ekonomiska och statusstrukturella utveckling.

"Den moderna staten, vilken strävar efter att påverka och kontrollera varje detalj i medborgarens liv" (Andreas Papandreou). Dagens utveckling tenderar kvickt och säkert mot "detaljkontroll" av individen. Följderna kan varje förnuft räkna ut.

Normer

Vi förlorar mer och mer förmågan till självverksamhet i detta samhälle som inte är baserat på gemenskap mellan människor ... i stället omformas individen omedvetet och säkert till en verkningsfull varelse i ett system byggt på konkurrens och effektivitet.

Personlighetens "andliga" kanaler förblir ostimulerade ... varelsens "maskinegenskaper" stimuleras: objektiveringen blir fulländad. Avvikare från norm-etablissemangen är beteenderubbade som måste modifieras och återinpassas. Konformitetskravet på individen är skapare av hennes avvikelser.

Mening

Det finns människor som når den absoluta nollpunkten av sin existens, där den psykiska och andliga energin inte förmår skydda henne från total apati för "livets mening".

Detta kan hända någon som tvingas underkasta sig våld, hunger, isolering och avpersonifiering ... meningen har reducerats till en absurd väntan på döden föregripen av skräck och ovisshet; trots detta finner många en mening, hur då?

Lidandet blir till en grogrund för frågan — "Har livet och lidandet någon betydande mening för mig?" och ur frågan föds ett svar som många gånger räddar från undergång. "Om en fråga överhuvudtaget kan framställas, så kan den också besvaras" (Ludwig Wittgenstein) ... men det är innerligt svårt att hitta rätt bland alla svar ... ur frågan väcks önskan att överleva; energin riktar mot ett framtida mål: möte eller frigivning etc. I stället för att rikta (som jag tidigare sagt) uppmärksamheten på stundens lidande växer individen in i "svårigheten" på ett organiskt vis och kan leva med lidandet som ett språngebräde. "Det är endast en sak jag fruktar: att inte vara mitt lidande värdig" (Dostojevskij).

Det kanske är med lidandet som med ångesten, det är ett tecken på viljan till existens som gör sig hörd. Dostojevskij var lidandet värdig, Kierkegaard såg sin sorg och lidande som sin "borg" och Viktor Frankl fann en mening med sitt lidande: "Om livet överhuvudtaget har någon mening, måste också lidandet ha en mening" (Frankl).

Frankl

Tre år tillbringade den österrikiske psykiatern Viktor E. Frankl i tyska koncentra-

tionsläger. Under de vidrigaste omständigheter, berövad allt, sina närmaste, sina ägodelar, varje dag ansikte mot ansikte med döden, hotad av svält, köld och brutalitet lyckades Frankl inte bara att överleva utan också att finna en mening i denna existens. Han berättar om den vanmakt och apati som överfaller fången i lägerlivet och sätter outplånliga spår i psyket ... men ändå möter fången en mening i denna bestialiska existens. Hur han själv och hans kamrater fann en mening, berättar han i boken: "Livet måste ha mening" (Bonnier/Aldus cirka 13 kr).

Boken börjar med en beskrivning av hur fången reagerar inför tanken på att komma till lägret. Fången har diffusa begrepp om namnet Auschwitz ... han vet att det är förbundet med arbete, gaskammare, krematorieugnar och massavrättningar, men han vill inte tro att just han är på väg dit. Skräcken finns, men den har inte fått fotfäste i sin nära verklighet. Verkligheten kommer närmare: "Ändlösa taggtrådsstängsel i mångdubbla rader, vaktorn, strålkastare och långa kolonner av människogestalter i trasor, gråa i det grå grynningssljuset och långsamt släpande sig fram genom ödsliga spikraka lägergator — ingen vet varthän. Enstaka kommandosignaler ljuder — ingen vet vartill. Några av oss ser redan skräcksyner. För min egen del tyckte jag mig exempel se ett par galgar med dinglande kroppar. Jag fylldes av bävan. Det var ett slags skydd, ty alla måste vi sekund och steg för steg föras in i den stora skräcken." Tåget med fångarna rullar in på stationen och ingenting händer. Efter en stunds oviss väntan accentuerad av kommandorop, gälla, hesa och skärande, rycks vagnsdörrarna upp: "och ett litet koppel fångar i den vanliga randiga fångdräkten stormar in, med rakade huvuden men med välnärd utseende. De talar alla tänkbara europeiska språk och alla med en jovialitet som i detta ögonblick och denna situation på något sätt verkar grotesk". I denna situation grips fångarna i tåget av en slags optimism, när dom ser de välnärda fångarna, om att det kanske inte är så farligt i lägret. Kanske jag kommer levande och skrattande därifrån. Ett slags försvar bygger fången upp inom sig, för att kunna möta vad som kommer.

När fången nu befinner sig i lägret förlorar han sin optimism och något som Frankl kallar "Ankomstchocken" gör sin verkan. Del efter del av optimismen söndras och byts ut mot skräck och fasa: "Det kunde helt enkelt inte bli så illa! Titta på de här fångarna med sina runda och röda kinder! Ännu anade vi inte att det var frågan om en "elit", den grupp fångar som var utsedd att ta emot transporter av de tusentals människor som dagligen — i årtal — rullade in på stationen i Auschwitz". Efter ankomstchocken kommer den så kallade "benädningsmanin".

Fångarna klamrar sig fast vid tanken på: "Det kan inte bli så illa" — "Jag klarar mig" — "Jag kommer snart hem" o.s.v. Efter denna mani kommer "galghumorn". Fångarna måste bygga upp ett nytt skydd mot verkligheten. Humorn: "Så försvann den ena illusionen efter den andra som en och annan av oss fortfarande hade bevarat. Men nu grips de flesta av oss av något ganska oväntat: Galghumor! Vi vet att vi inte har något mer att förlora än detta så löjligt nakna liv. Medan duschen fortfarande strilar, ropar vi mer eller mindre skämtsamma anmärkningar till varandra — i varje fall är de avsedda att vara skämtsamma — och försöker krampaktigt göra oss lustiga först över oss själva och sedan över varandra. För det är ju faktiskt vatten som kommer ur duschen." Efter Galghumorna kommer den maniska nyfikenheten och sedan kommer ett tillstånd som Frankl kallar "den relativa apatin", som utgör den andra fasen i en fånges psykiska "lägerliv". Det är den fas där känsloreaktionerna dödas, fångens känsloliv ställes om till ett i läget mera fungerande känsloliv-reaktioner.

Nu har fången förts in i lägerlivet. Här slutar jag för att inte förstöra en fängslande och givande läsning. Jag slutar även för att jag inser, att jag kan inte säga mera om en sådan självklar bok som "Livet måste ha mening".

Jag anbefaller boken med det varmaste till läsning och ber att få återkomma med en beskrivning över den psykiatriska terapi som Frankl utvecklade, ur lägerlivets erfarenheter, som han kallar "Logoterapi".

Livet och människan

Jubel

John Björkhems bok *Livet och människan* ligger framför mig och jag läser:

"Varje självavårdare lär sig snart att väla på sina ord och förstå vilken makt som ligger i ordet som sådant. Han och den människa han vill hjälpa röra sig i samma trakter av själen, och där får även de enklaste ord vidd och förpliktande innehåll. En självavårdare måste kunna uttala ett ord så, att det som en levande kraft när varje fiber hos en människa. Det är konst, men en konst som kan uppnås. Om emellertid ett sådant ord kan stöta upp den rätta porten i en människas själsliv och inträda där, är hon hjälpt och räddad."

Tankarna rör sig oundvikligt mot Rudolf Steiners yttrande om ord och det sura själslivet:

"Talet självt är fullt av känsla, i det att man övergår från det ena ljudet till det andra. Vi har bara under civilisationens lopp förlorat det inre jubel som vi borde känna vid vissa ord. Det har blivit tyst och likgiltigt inom oss. Människan har på sätt och vis blivit sur i sitt själsliv."

Steiner talar om ett inre jubel som vissa ord ger upphov till... men jublet har tystnat inom många. Björkhem menar att man bör söka väcka detta jubel hos den person som söker en självavårdare på grund av "tystnaden"... för många har jublet för länge sedan tystnat; personligheten har förlorat kontakten med existensen och står i ett vakuum av personlighets-begravande tystnad

och främlingskap. Individerna har blivit "något" och det gäller att "göra något till någon" säger Björkhem, en vanlig men ytterst svårtillgänglig känsla att lokalisera grogrunden till... men det gäller inte att riva i det förflutna (grogrunden), det är snarare akut att få personligheten att se framåt och inte in i sig själv via det förgångna. Även om det inte finns något individens framtids-fokus som kan fylla henne med jubel i denna dimensionen så finns det säkert önsningar och framtidsjubel på andra dimensioner. Det finns alltid något för någon... även om det inte finns så är det en klar och tydlig mening också med den uppmärksamheten. Det är med andra ord, personlighetens förhållande till existensen och världen som måste omvärderas och upptäckas på nytt för att något skall bli till Någon.

"Människan har på sätt och vis blivit sur i sitt själsliv". Det har blivit så tyst inom henne... så obehagligt tyst!... eller: det tidigare gränslösa jublet har överröstats av tidens kaotiska ljud ur civilisationens olustiga förödelser.

Harmoni

Vi har förlorat den harmoni som resulterats av ett äkta, ursprungligt, förhållande till världen, livet och tillvaron. Vårt nuvarande förhållande är inte till medmänniskorna, till oss själva, utan till ett maskineri och en förgiftad tillvaro. Våra ord har förlorat sin betydelse som kommunikationsmedel med vilka känsla och kontakt kan delgivas på ett äkta och personligt vis. Orden har blivit substansiella och utan djupstruktur och blivit utan betydelse i det vardagliga språket... det har blivit tyst och likgiltigt bland orden!

Tidens krav, på oss, kan vi inte bemästra utan att förlora vår nödvändighet av medmänsklighet och luft under vingarna... krav på ökad konkurrens och stegrad arbetsintensitet, effektivitet och objektivitet. Konsekvenserna har bland annat blivit en alltmera ökad isolering (trots vår fysiska närhet), alienation och förringande av individen. Människorna orkar inte med att vara maskiner... hon måste någon gång få den rejäla chansen att vara sig som en personlighet; som värdefull för sig själv och omgivningen, chanserna till det blir allt färre i denna absurda och förgiftade tillvaro som är förgiftad på alla sätt... det är väl inte undra på att människorna skiter i naturförgiftningen då de har sin egen förgiftning att tänka på!

För att återgå till harmoni; det finns två typer av harmoni; det finns två typer av harmoni som rent "kroppsligt" sett är identiska men ursprungsmässigt och innehållsmässigt olika.

1) Genom spänning — avspänning utvecklas en harmoni som är stimulerande.

2) Genom enbart spänning utvecklas en harmoni som inte är stimulerande. Med spänning — avspänning finner jag ett nyfikenhet och skapande förhållande till existensen (världen—omgivningen). En nyfikenhet som stimulerar till fortsatt aktivitet som kulminerar i en känsla av att ha utrett något viktigt och värdefullt för en själv och andra... detta att utträtta något viktigt och värdefullt är ett slags skapande. Ur detta tillstånd utvecklas en stimulerande och sund och avspänd harmoni där personligheten laddar upp med nya vitala krafter för att kunna möta det kommande.

En aktiv harmoni.

Vi rör oss i en ständig spänning som inte resulterar i avspänning och aktiv harmoni som i punkt ett.

Spänningen kan vara en rädsla för att gå förlorad som jag... den har en kumulativ rörelse: spänning på spänning spänning på spänning i all oändlighet tills en slags resignation avlöser och ger en skenbar harmoni... en stillastående harmoni utan någon stimulering mot morgondagens aktivitet.

En passiv harmoni.

I en sådan harmoni kan vi aldrig uppleva R. Steiners "jubel" och Björkhems "ord med förpliktande innehåll".

Varför ingen harmoni?

Vi är insnoddade med teknokrati-och-jäkt-snoddar i ett system som lotsar oss bort från vårt kommunikativa liv där ordet har förlorat sin imaginativa uppenbarhet i språkdräkten... det råder en "sur" harmoni uppenbarad genom civilisationens teknokratiska förgiftning (även kapitalistiska förgiftning). Vi är inte längre i ett naturligt vaket och nyfiken förhållande till världen (som barnet). Vi har blivit hermetiskt slutna i oss själva — från oss själva —. Det existentiella vakuumet är blivit totalt.

Slutord

Jag är för tillfället försjunken runt funderingar till ett slutord på vad jag har skrivit... jag är rädd att även det slutordet kräver ett slutord och så vidare i all oändlighet varför jag väljer att citera fruktbart mycket ur "Livet och människan" av John Björkhem.

"Samhället går mot allt större kollektivisering".

"Oemotståndligt kommer detta att innebära, att den enskilda människan förlorar i värde".

"Denna kollektivisering, som pågår på många områden också i de demokratiska länderna, drar med sig diktatur i olika former".

"I och med att den enskilda människans värde hotas i kollektiviseringen, äventyras också hennes lyckomöjligheter. I denna situation blir det alltså självavårdens angelägnaste uppgift att akta och bevara den enskilda människan och hennes värde."

Självavården måste utgå från denna insikt, att många av de viktigaste händelserna i människans liv ej äga rum i de skikt av personligheten, som äro åtkomliga med rationella metoder".

"...att försvara det irrationella i människans upplevelse, ty utan de värden detta ger kan hon icke uppnå personlig lycka och harmoni".

"I verkligheten kan vetenskapen förklara en så oändligt liten del av vad som omger människan i hennes tillvaro".

"All historisk erfarenhet, som sättes in i ett vidare sammanhang, visar att det finns ett översinnligt och icke-biologiskt perspektiv över människolivet, vilket ej kan nonchaleras".

"Samhällets utveckling till ett prestationsmaskineri".

John Björkhem: *Livet och människan*, Diakonistytrelsens Förlag 1960, 12:50.

Fluortandkrämen — den glömda miljöföröreningen

Den 29 september 1971 kom socialstyrelsen ut med ett "cirkulär om fluorprofylax till barn under 7 års ålder". I detta cirkulär in-

går bl. a. en tabell som vill illustrera den mängd fluor som kan tillföras våra små barn vid olika fluorhalter i dricksvattnet:

Barnets ålder	Fluorhalt i dricksvattnet		
	0—0,25 mg/l	0,25—0,5 mg/l	mer än 0,5 mg/l
1/2 år—1 1/2 år	1 tabl/dag	—	—
1 1/2 år—6 (7) år	2 tabl/dag	1 tabl/dag	—

Fortsättningsvis konstateras också, att "Småbarn kan genom bristande kontroll av sväljningsreflexen svälja ner tandkräm vid tandborstningen. Tandkrämer innehållande 0,1 % fluor eller mer bör därför inte användas till barn under 4 år".

Det här är ju intressanta rekommendationer och varningar, inte minst mot bakgrund till tidigare okontrollerade överdoseringar via folktandvård och barnavårdscentraler. Men det är ingenting nytt i det här materialet. Socialstyrelsens ställningstagande bygger bl. a. på undersökningsmaterial publicerat i Sveriges tandläkarförbunds tidning så tidigt som den 15 februari 1969, där det varnas för just användning av fluortandkräm till småbarn, eftersom "en måttlig överdosering under 3 månader framkallar en begynnande fluoros (= fläcktandsjuka, symptom på fluorförgiftning, anm. EW) i tandemaljen".

Den 16 oktober 1969 — alltså 8 månader efter publiceringen av nämnda undersökningsmaterial i tandläkarförbundets tidning — anmälde artikelförfattaren annonseringen för Bofors tandkräm till Näringslivets opinionsnämnd, enligt Grundregler för reklam, artikel 2 & 4.

Grundregler för reklam, artikel 2, säger följande:

"Reklam får ej missbruka konsumentens förtroende och får ej söka dra fördel av oerfarenhet eller bristande kunskaper hos konsumenten".

Artikel 4 följer upp det hela med följande formulering:

"Reklam får ej innehålla framställning i ord eller bild som direkt eller indirekt — genom antydningar, utelämnanden eller oklart framställningssätt — är ägnat att vilseleda konsumenten".

När det gällde fluortandkrämsannonseringen över huvud taget under 1969, alltså inte enbart Bofors som anmälades, utan alla tillverkarens annonsering, så var den lika vilseledande genom "utelämnande av för konsumenten väsentliga fakta" som vad den fortfarande är i dag. Och Bofors var lika ohederlig i sin skriftväxling med Näringslivets Opinionsnämnd som i sin annonsering.

Den 19 december 1969 inkom Bofors med en skrivelse till Opinionsnämnden, där man med hänvisning till ett föredrag från november 1961 ville göra gällande "att ingen ökad retention sker vid borstning med fluortand-

kräm hos barn (2—5 års ålder) varken i distrikt med 1,1 ppm F (= mg/l anm. EW) eller distrikt med 0,1 ppm F". Undersökningen som hade varit publicerad i tandläkarförbundets tidning 10 månader tidigare, och som man väl kände till, låtsades man inte om vid sin skriftväxling. En undersökning som varnar för fluorretentionen vid användning av fluortandkräm till småbarn, och efterlyser tandkräm med lägre fluorinnehåll än den konventionella med 0,1 % fluor "för områden med relativt hög fluorhalt i dricksvattnet".

Hur är det då möjligt att påstå att Bofors kände till den nämnda undersökningen? Helt enkelt för att en av de två fluortandkrämer som användes vid undersökningen var Bofors tandkräm.

Nåväl. Näringslivets opinionsnämnd blev intresserad av anmälningen och önskade in samtliga påminnelser i ärendet före december månads utgång, eftersom man med det snaraste skulle behandla ärendet. Men sedan skedde ingenting. En privat om än elak fundering är, att man hade insett betydelsen i anmälnans formulering enligt Grundregler för reklam, artikel 2 & 4: samtliga fluortandkrämstillverkare skulle tvingas radikalt ändra sin annonsering om en tillverkare fälldes. Så under 1970 skedde ingenting före i december, då nämnden översände anmälningen + bilagor m.m. i retur, och konstaterade att man före sin avveckling sista december 1970 inte hann behandla anmälan . . .

Det var ingen överraskning. Artikelförfattaren hade redan i april 1970 i en artikel i Karlstads tidningen förutspått den utgången med hänsyn till att det ändå var näringslivets-opinionsnämnd som hade att ingripa mot vitala ekonomiska intressen. Det säljs som bekant tandkräm för över 60 miljoner kronor per år här i landet.

Näringslivets Opinionsnämnd efterträddes 1971 av KO (Konsumentombudsmannen), och anmälan vandrade vidare in i en ny organisation. Med inledningsvis ett ganska negativt resultat. Därför beslöt artikelförfattaren att organisera en "irritationskampanj" genom ett flertal anmälningar till KO riktade mot samtliga i marknaden saluförda fluortandkrämer. Bl. a. intresserade sig Storfors-Nykroppa biologiska förening för problemet, tillsammans med ett antal privatpersoner.

Resultatet lät inte vänta på sig. Så skriver KO:s representant professor Håkan Rydin till studierektor Arvid Åhrén följande:

"Med anledning av Edert brev den 25.11. 1971 får jag meddela att i marknadsföringen av tandkrämer kommer att framhållas att barn under 4 år inte skall använda fluortandkräm med hänsyn till förgiftningsrisken".

Däremot formulerar sig professor Rydin något annorlunda i ett långt brev till artikel-författaren:

"KO medverkar sålunda i informationen om en ändamålsenlig fluorterapi, men föreskrifter om och övervakning av själva försäljningen faller utanför KO:s arbetsområde".

Så där står vi! Inte nog med att KO, som är tillsatt för att övervaka reklam och annonsering anser sig "medverka i en ändamålsenlig fluorterapi", man ställer sig också utanför den övervakning som vi sett som KO:s främsta uppgift.

Den normala gången enligt direktiven för KO:s verksamhet sådana de framställdes för ett år sedan, var följande:

När KO genom sin egen granskning — eller genom tips utifrån — uppmärksammat en otillbörlig marknadsföringsåtgärd, kontaktar han den som är ansvarig för respektive reklamåtgärder.

Går ärendet inte att lösa förhandlingsvägen kan det föras vidare till Marknadsrådet.

KO yrkar att Marknadsrådet skall förbjuda den otillbörliga marknadsföringsåtgärden. Förbud av Marknadsrådet förenas i regel med vite. Företaget måste alltså böta kännbart om man bryter mot förbudet.

I sista hand och vid allvarliga överträdelser av marknadsföringslagen, kan KO överlämna ärendet till allmän åklagare för åtal vid allmän domstol.

Men "fluorterapin" som sanktionerats i alla dess överdrifter och allvarliga överdoseringsmöjligheter av socialstyrelsen, får naturligtvis inte — även om den i just det här fallet saluförs med bedrägliga medel — angripas.

Låt oss sammanfattningsvis fastslå följande: efter en intensiv kampanj från "en liten men högljudd minoritet mot fluor" har riksdagen avskaffat den s. k. fluorlagen, Lag om tillsättning av fluor till vattenledningsvatten; fluorsköljningen i skolan, som tidigare gick på ytterligt lösa boliner, har övertagits av välutbildade fluortandsköterskor, och socialstyrelsen har insett förgiftningsmöjligheten för våra små barn och varnat för den.

Däremot, och där ligger det egendomliga i våra hälsovårdande myndigheters ageranden, har vi som utgör allmänheten ännu inte fått en allsidig information om vad fluor är, vilka skadeverkningar det medför även vid dygnsdoser som karakteriserats som "optimala". Och vi har heller inte fått en sakligt uttöm-

Ett apropå: Mardalsfossen . . .

Nedanstående avsnitt ur "Oljehotel" — som skrevs en dryg månad efter huvudartikeln — utgör närmast ett apropå till den del som handlar om Norge och de nyupptäckta oljefyndigheterna i Nordsjön. Då dess innehåll dock går något utanför det egentliga ämnesområdet, så införes det här på särskild plats.

Alarmerande tecken saknas då inte . . .

Sedan denna artikel ("Oljehotel") färdigskrivits meddelas i pressen att norska stortinget den 19 juli 1970 med 88 röster mot 41 beslutat att för kraftändamål låta bygga ut norra Europas högsta vattenfall, den 655 meter höga, silverskimrande *Mardalsfossen* i Möre og Romdals fylke på Vestlandet . . .!

Samtidigt beviljades det första anslaget på 122 miljoner norska kronor för anläggningskostnaderna. Beslutet har föregåtts av det sedvanliga politiska och ekonomiska ränksmideriet och påtryckningsförfarandet, bl. a. genom att utbyggarna tillåtits — eller tillrättats — att göra stora kapital- och arbetsinvesteringar i projektet, vilka sedan anförts såsom tungt vägande skäl för utbyggnad.

("Annars är ju de utlagda pengarna bortkastade . . .", "En nationalekonomisk förlust att inte fullfölja . . ." o. s. v. Ett mönster som vi väl känner igen här i Sverige, inte minst från Statens vattenfallsverks ageranden i liknande sammanhang.)

I fallet *Mardalsfossen* (eller *Mardöla-projektet*, som själva planen kallas, i vilket ingår utbyggandet av ytterligare ett par närliggande mindre vattenfall) hade stortinget redan under åren 1968, 1969 och våren 1970 — i tre omgångar alltså — beviljat det statsägda Norges Vassdrags- och Elektrisitetsvesen (i vars regi alla kraftverksbyggen i Norge utförs) 5,

15 respektive 0,4 miljoner kronor till förundersökningar och förarbeten; vari bl. a. ingick tillstånd att anlägga en transportväg till området . . .

Obs. Detta långt före stortingets egen röstning i utbyggnadsfrågan! . . .

Beslutet har också föregåtts av en bit strid mellan utbyggnadsförespråkarna och den norska naturskyddsopinionen — företrädd av framför allt SNM, Samarbeidsgrupper for Natur- og Miljøvern — ur vilken en fanatisk motståndsgrupp ännu medan detta skrevs (10.8.70) genom våldsamma demonstrationer och belägring av själva arbetsplatsen söker att på alla sätt förhindra och förhala arbetets igångsättande . . .

★

Förnekas skall dock inte att det för norskt naturskydds vidkommande även finns goda — ja, hoppfulla tecken.

Till dem måste man framför allt räkna, att norska regeringen den 7 september 1968 — visserligen efter mångåriga påtryckningar från såväl inhemsk som internationell naturskyddsopinion — förbjöd utbetalandet av skottpengar på örn! Därmed tvättande bort en av landets sedan länge mest iögonfallande och besvärande naturskyddsfläckar.

Men man nöjde sig inte därmed. Man lät samtidigt fridlysa de återstående örnarna över hela riket . . .!

Henrik Nilsson

Thor Heyerdahl om mötet med oljan

I sin bok "Expedition Ra" (Forum), som utkom på senhösten 1970 efter segelsatsens lyckliga genomförande, ger Thor Heyerdahl följande drastiska skildring av sitt och besättningens möte med oljan ute på världshaven:

Lite liv fanns det alltså i världshavet, men där fanns mycket fler oljeklumpar än fiskar. Under den första månaden var det sammanlagt bara tre dagar som Madani inte hade siktat några av dessa drivande svarta klumpar, och de dagarna hade havet varit alltför upprört för ordentliga observationer. Den 16 juni, en månad efter starten, var havet så förorenat att det var obehagligt att tvätta sig. Stora och små klumpar, från en potatis storlek ner till en ärtas eller ett riskorns, tätt, tätt. Bara i strömmen mellan Marocko och Kanarieöarna hade vi varit med om ännu värre än den här gången, men då hade det varit blick stilla och lätt att se allt som flöt. Den 21 maj hade jag noterat i loggboken: "Föroreningen är skrämmande. Madani fiskar upp mörka klumpar stora som plommon och övervuxna med små musslor. På en del lever det små krabbor och mångfotade skaldjur. Frampå eftermiddagen var den lugna havsytan täckt av enorma mängder bruna och svarta asfaltklumpar som flöt omkring i något som liknade tvållödder, och här och var blänkta ytan i alla färger som om den varit täckt av bensin." I samma område simmade några få exemplar av de strumpliknande coelenteraterna, som korbformiga ballonger målade i orange och grönt, medan tusen och åter tusen andra låg döda och flöt bland oljeklumparna, hopskrumpnade och platta som punkterade leksaksballonger. I två dygn drev vi genom denna lortröra innan vi seglade ifrån den. Den höll samma kurs, men lägre fart i riktning mot Amerika. Senare under färden, då sjön blev grövre, hände det att tjocka klumpar, stora som en knytnäve, spolades ombord och blev liggande kvar när havsvattnet silade ut mellan papyrusstänglarna som mellan barderna på en val. Och oljesörjan var inte den moderna människans enda gåva till havet. Om vi höll utkik så gick det knappt en dag utan att vi såg allehanda plastbehållare, oljedunkar, flaskor eller mera förgängliga ting som lådbräder, kork och annat avfall komma drivande förbi *Ra*.

mande information om olika överdoseringsmöjligheter genom summationseffekter. Men allt eftersom bilden av fluor ändå klarnar för vårt folk, framträder inte minst socialstyrelsens agerande i frågan som ett envist försvar för en i grunden sjuk sak.

Men vi bör också minnas i våra ställningstaganden till fluor eller ej, att även om nu socialstyrelsen t. ex. i sitt cirkulär varnat för fluor till barn under 4 år, och fastställt vissa maximalgränser för tablett dosering, så är detta ändå socialstyrelsens subjektiva uppfattning om fluor. Därför är det väsentligt att minnas, att så länge som vi inte kan vetenskapligt motivera en fluortillförsel, via tabletter, munsköljningsvätska eller fluortandkräm, så länge måste all kontakt med fluor karakteriseras som ett medvetet risktagande med våra barns tand- och allmänhälsa som insats.

För det är väl ingen som vill hålla för troligt, att vi kan "bota" ett symptom på en felaktig kosthållning och dålig tandhygien, d. v. s. tandröten, genom att tillföra ett av våra giftigaste grundämnen till kroppen?

DET ÄR SÅ SVÅRT ATT BESKRIVA . . .

Det är så svårt att beskriva.
Och smärtan finns där ännu.
Hela min flickvärld föll samman.
Och sen var det bara Du.

Det dröjer en tunn blå slinga
av elden som brann så klar.
Jag bar på en tyst förhoppning
att Du skulle stanna kvar.

Det lyser ur tusen rutor —
allt ligger andlöst som då.
Du nalkas ljuva sommar.
Men *Dig* kan jag aldrig nå.

Ulla-Britta Granér

Månfararen och avantgardisten – det aktuella och det tidlösa

I vår serie om framstående kulturpersonligheter har vi tidigare behandlat den tyske etikern och humanisten Otto Heuschele. Professor Heuschele utgav vid årsskiftet en ny liten skrift som vi gärna vill rekommendera till studium. Den finns t. v. endast tillgänglig på tyska. Titeln är "Das Unzerstörbare" (Det oförstörbara), Lempp Verlag, Schwäbisch-Gmünd 1971. Trots att det bara rör sig om en skrift om tio sidor innehåller den en analys av hela vår moderna tid, teknikens alltmer växande betydelse i vårt liv, livets mekanisering, den moderna konsten, traditionens och historiens negligering genom allt det dominerande aktuella och månfararnas symbolism för vår strävan att utforska oändligheten, det tidlösa.

Heuschele förstår att penetrera alla dessa problem på ett sådant sätt, att vem som helst kan ta del av hans ord och tankar. Han vill inte bara tala till de s. k. bildade i vår tid, utan till mannen på gatan, som tidigare gått dessa tankar förbi. Han har aldrig ansett det vara sin livsuppgift att skriva för ett fåtal akademiker. Det vittnar alla hans omkring 75 verk om. Detta är väl också orsaken till att han blivit en gestalt i tyskt kulturliv som ofta är mera känd av den enkla människan ur den grå vardagen än hos det akademiska skrået. Författaren till dessa rader har vid många tillfällen vid kontakt med tyska resenärer både här hemma och i andra länder kunnat iakttaga detta. Heuschele är en nationalskald, hos sitt folk en av de ledande tolkarna, som verkligen kan tolka sina medmänniskors enklaste och högsta tankar och hans ord har just därigenom förtjänsten att småningom bli känt utanför det egna landets gränser. Det finns faktiskt inte många i hans hemland som kan skriva som han. Hans enkla och sköna stil låter en ovillkorligen dra en parallell till diktaren Herman Hesse, som liksom Heuschele härstammar från Schwaben, den tyska landsdel som skänkt världen så många framstående gestalter, bl. a. Hegel Hölderlin.

Utrymmet tillåter oss inte att gå in i detalj på den nämnda skriften, men vi tillåter oss ändå att skissera några drag ur den. Heuschele talar vid behandling av ryssarna om den fantastiska tekniska perfektion som är nödvändig för att lyckas. Månfararna som efter en mångårig, mycket krävande utbildning skjuts ut i den mörka rymden är under varje minut, varje sekund bevakade av tusentals instrument, som visar rymdkapselns exakta läge, instrumentens och kropparnas funktion — hjärtats verksamhet, pulsens slag, piloternas svävande i kapselns tomrum o. s. v. Vi läser om deras bedrifter och upplever det hela om kvällarna vid våra TV-apparater, avresan, deras beteenden under färden, vid landstigningen på månen, deras strapatser, tekniska skicklighet o. s. v., men glömmer snart bort de flestas namn, såsom

vi vant oss att snart glömma det mesta, när det mist sitt aktualitetsvärde för dagen. Men är de hjältar? frågar sig Heuschele, hjältar såsom vi en gång i tiden hyllat en Amundsen, Nansen eller Lindberg. Nej, de är nog hjältemodiga män som är beredda att offra sina liv, men kan knappast jämföras med den hjältemodiga bragd, som t. ex. Charles Lindberg presterade under sin första flygning över Atlanten i ett litet enmotorigt plan, eller med Nansens bragd att ensam på skidor korsa den vida Grönländska inlandsismassiven, ensam, utan vare sig mänskligt eller tekniskt bistånd. Månforskaren är, tycker Heuschele, symbolen för en teknisk perfektionism av högsta grad, representanten för hela vår moderna tid med dess många instrument, men ingen hjälte i hävdvunnen mening. Det brukar vi ju ej heller kalla våra trafikpiloter, som med talrika apparater i sina jetplan rusar fram med en hastighet av tusen kilometer i timmen och flyger genom rymden på en mils höjd och t. o. m. dagligen, med instrumentens hjälp, kan klara landningen i storm, mörker och dimma. Hjältedomen och modet räcker ej till för att klara en färd till månen, tycker Heuschele. I vår tid måste man förbinda ordet hjälte med ett obetingat förtroende till teknikens precisa funktion. Och trots detta har dessa människor icke förvandlats till några automater, trots att de kapslats in i tusentals instrument omkring sig och bevakas av en teknisk apparatur, som världen hittills ännu icke skådat. Nej, de är fortfarande människor med ett hjärta som slår, med alla en människans känslor, förnuft, förstånd och själ. — Kanske, fortsätter författaren, äger de t. o. m. förmågan att trots sin bundenhet vid teknikens värld uppleva någonting religiöst och metafysiskt.

Vidare säger han: Här tycks det vara så att människans resa till månen griper djupast in i det mänskligas område, detta mänskliga, som vi ej kan tänka oss utan en bundenhet vid det gudomliga och det eviga, då ett enda litet fel i de livsskyddande funktionerna i hela denna tekniska apparat skulle stötta människan in i en undergång och i stället för att föra henne till jorden skulle låta henne driva ut mot det ändlösa kosmos. Det som vid ett sådant tillfälle skulle ske i människan torde vi aldrig kunna kartlägga... Dessa människor, och det får vi inte glömma, kan vi inte föreställa oss kunna klara ett enda ögonblick på sina resor till månen utan det gudomligas närvaro, utan att skapelsen själv i högre mening råder över dem... Vi måste därför fråga oss, om inte dessa månfarare egentligen representerar de mest iögonfallande symbolbärarna för en värld, där vi kanske inte lever än, men som vi styr emot; en värld, där teknikens obegränsade och obegränsbara makt kan utöva en diktatur i vilken två eller tre människor, med en precision utan like, skapad

av millioner människor, kunde inleda en total förintelse av vår värld, så att icke, som i tvåflodsländet (Assyrien) en trångt begränsad kultur skulle gå under, utan hela den mänskliga kulturen torde kunna förintas.

Vi har velat ta fram detta korta exempel för att visa hur Otto Heuschele griper sig an problemen, hur han penetrerar den moderna rymdforskarens värld i korta ord, omfattande jord och kosmos. På samma sätt som vi följa honom på hans andliga färd genom historien, litteraturen, ja, hela den tekniska och kulturella världen, från det dagsaktuella till det tidlösa, det eviga. Nu vill man bara hoppas att denna skrift snart måtte finna en svensk förläggare, för att göra den tillgänglig för en bredare svensk publik.

Månfararna och deras beroende av sina medmänniskor, för att klara skottet ut i rymden, är ett exempel på Heuscheles sätt att ta itu med problemen. På samma fascinerande sätt behandlar han problemet avantgardismen och modernismens problem. Avantgardismen är ingalunda en företeelse som först uppfunnits av vår tids moderna ungdom. Men ungdomen är ej heller världens första revolutionärer som med sina fanor och upplopp drar ut i protest mot det bestående samhället. Det har funnits avantgardister och revolutionärer så länge det har funnits människor på jorden. En generation har alltid avlöst den andra och en ny idé har under alla tider följt efter en gammal. Men därför behöver det nya som ungdomen kommer med inte alltid vara det bättre. Det har i de flesta fall blivit en syntes av de gamlas tes och de ungas antites. De unga har inte skapat alfabetet för att kunna uttrycka sig i skrift, ej heller tryckkonsten, papperet o. s. v. Allt detta har de ärvt av sina förfäder, övertagit från de gamla. Avantgardistens, den andliga revolutionärens gestalt är lika gammal som anden själv, påpekar Heuschele. Det andliga livet skulle redan för länge sedan ha dött bort, om inte ständigt skapande förnyare skulle träda fram, människor, begåvade med formande och bildande krafter, som har till mål att alstra nya värden och nya former. Den andliga utvecklingen och konsthistorien visar att mångt och mycket som hävdats vara någonting helt nytt i verkligheten bara var en förnyelse eller upprepning av sådant som tidigare funnits. Dessutom brukar ju även avantgardisterna icke sällan leta fram kronvittnen ur det förflutna.

Härmed vill Heuschele framhålla att traditionens, historiens och den nedärvda bildningens makt dock är starkare än många av de unga gärna vill medge. De skulle inte ens kunna uttrycka sig om de inte byggde just på denna tradition, som de ärvt från sina förfäder. Men liksom vi behöver traditionen

SEKLET

Redaktör och ansvarig utgivare: HARRY BLOM

Redaktion och Expedition:

Luntmakargatan 90 — 113 51 STOCKHOLM

Tel. 08/32 26 60 — 31 04 63

Utkommer med 6 nr 1971

Pren.avgift 15:—

Postgiro: 23 04 40-0

Bankgiro: 56 — 5472

Strängnäs Tryckeri AB, Strängnäs 1971

Herr
C.O. Holmquist
Svartingstorp, Läckaby
381 00 KALMAR

behöver vi även det nya — en ständig förnyelse. Frågan är då bara om de ungas storm mot traditionen, deras kulturarv, i sådana fall skall ta sig uttryck i en total förintelse av allt som är gammalt, en sprängning av hela det existerande samhället med dess moraliska, etiska och statliga lagar. Måste man verkligen spränga en katedral för att bygga någonting nytt, ifall man inte längre tror på Kristus? Och måste man verkligen, såsom det skett vid ungdomsrevolten i Paris för något år sedan, förintä stora historiska målningar med saltsyra för att sedan täcka den tomma ytan med revolutionära utrop...

Vi lever med andra ord i den tid där människan inte bara strävar ut i kosmos, för att där upptäcka fjärran planeter utan även i en tid där ungdomen som sällan tidigare går till angrepp mot all tradition, alla gällande idologier och tankar. — Det är första gången i vår utveckling som det faktiskt ligger i människans makt att förintä jorden och allt liv på den, säger Heuschele. Det är det vi dagligen på nytt måste betänka. Men det är inte bara bomben, som på ett utslagsgivande sätt bestämmer över jordens och människornas öde. Det är någonting därtill som hänt: varje människa ligger i farozonen att i dag bli kvävd av det som kan betecknas som livets uppror. Var och en av oss är hotad att från en individ sjunka ner till en massmänniska, då det liv, som vi lever i dag, omfattas och styrs av anonyma makter som knappast längre låter oss leva efter vårt eget samvete... Och det är dessa okända makter som nu hotar vårt liv... Vi blir "systembundna människor". Och varje sådan människa blir en dödgrävare av hela den occidentala kulturen.

Trots de mörka bilder författaren tecknar här vill han inte och kan inte bli en pessimist, utan bär ett högt och ödmjukt hopp i sitt budskap om en bättre framtid, därigenom att han alltid i sina meditationer räknar med de ljusa makternas seger. Om vi däremot ej längre vill lära av våra högsta andar, de framstående gestalter som mänskligheten hittills alltid sett upp till när mörkret fallit över den, då är vi dömda att gå under. Människan måste lära av forna släktleds fel och försöka undvika dessa, för att på basis av alla hittills vunna erfarenheter göra det bästa av sitt liv. Heuschele betonar, att vi

alltid måste på nytt söka oss fram till vägen som kan leda oss till mänsklighetens höjder. Hårtill måste vi även vara villiga bringa ett offer. Det är de tidlösa, oförgängliga idéerna som måste odlas av oss för att vi ej må sjunka ner i mörker.

Det är människans högsta uppgift att bygga upp, icke att förstöra. Hon skall vara en hjälpande och läkande, icke en destruktiv makt, betonar författaren ständigt i sitt verk. — Den fortsatta nedbrytningen inom vår mänsklighet måste vi betala med en ständigt ökande förödelse av vårt liv, med andra ord med en erosion av vårt själsliga landskap. Man må icke komma och säga till mig, att det i en tidsålder där tekniken bestämmer över oss, i en tid vi måste leva i och ingen av oss kan fly undan, ej längre ska vara möjligt att vara människa och att vi av omständigheterna omkring oss tvingas avstå från ett förverkligande av vår mänskliga dröm såsom occidentens stora gestalter uppvisat. En sådan undanflykt är alltför billig, då det just i en teknisk tidsålder, mer än under alla föregående tider, är nödvändigt att medvetet odla det rent mänskliga i oss.

John Björkhem

LIVET OCH MÄNNISKAN

Dr Björkhem tar här upp en hel del frågor som rör människobehandling och personliga konfliktsituationer. Utgående från det stora behov av själavård och personlig hjälp, som finns i vår tid, behandlar han en lång rad konkreta problem och livsfrågor, som få människor undgår att möta själva eller i sin omgivning. De ofta ömtåliga ämnena behandlas på ett fint och vidsynt sätt, som gör att boken för många kan bli till stor hjälp för deras livsorientering. EN BOK OM SJÄLAVÅRD

Attende upplagan

12:50

LITTERATURFÖRLAGET

Luntmakargatan 90, 113 51 Stockholm

Tel. 31 04 63

Vem sände hunden?

Under andra veckan i jan. talade professor Bengt Hoffman i radions morgonandakter 7.30. Många lyssnade med intresse på dessa ovanliga morgonandakter. Han talade om att vara människa, vårt samband med skapelsen, med andevärlden och om våra följeslagare, änglarna.

Ur en gammal bok, Undrens Värld, citerar jag följande händelse: "För många år sedan tilldrog sig följande mycket märkliga händelse. En dam, som bodde i Manchester, skulle besöka några vänner i en by en halv mil utanför staden. När hon kommit utanför staden skrämde hon av att en stor hund plötsligt visade sig och sökte att ådraga sig hennes uppmärksamhet, men på ett vänligt sätt. Hon försökte förgäves komma undan honom, hunden följde alltjämt och hoppade glatt vid hennes sida.

Då damen kom fram till sina vänners hus, blev hunden icke insläppt, han lade sig då på trappan och väntade. När hon åter kom ut, visade han den största tillgivenhet och följde henne åter mot staden. På ett ställe var vägen på båda sidor omsluten av höga buskar och hagtornshäckar. När de kommo dit, tystnade med ens hans glada skull, han smög tyst intill henne. Om en stund började han visa tecken till vrede, morrade argt, håren reste sig och ögonen lyste med vild glans. Damen blev rädd och försökte lugna honom genom att kasta till honom ett bakverk och tala vänligt till honom, men ingenting hjälpte.

Plötsligt kom en ruskig figur fram ur en öppning på häcken, sprang ut på vägen och rusade emot henne med dragen kniv. Damen gav till ett rop av förskräckelse, men hunden rusade på mannen och fällde honom till marken. Mannen bad och besvor henne att locka bort hunden, men då hon inte visste hans namn, kunde hon icke göra det, utan sprang så fort hon kunde mot staden och ropade på hjälp. Om en stund hann hunden upp henne, han skällde, hoppade och dansade lekfullt som förut. Men när de nådde fram till det ställe, där han först sett henne, lämnade han henne med ens. Hon såg aldrig mer sin räddare."

Dagmar Vallberg-Jonsson